

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

Vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990

Autor práce: Denisa Koulová

Vedoucí práce: Ing. Milan Ulrich

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra obchodu a financí

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Koulová Denisa

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990

Anglický název

Development of registration of securities in the Czech Republic since 1990

Cíle práce

Cílem rešeršní části bakalářské práce je charakteristika trhu s cennými papíry v České republice s hlavním zaměřením na vývoj zabezpečení, způsobů a organizace evidence cenných papírů po roce 1990. Cílem praktické části práce bude analýza současného stavu evidence cenných papírů a jeho porovnání s evidencí cenných papírů ve vybrané zemi s vyspělým kapitálovým trhem.

Metodika

Rešeršní část bakalářské práce bude zpracována na základě kompilace poznatků získaných z literárních zdrojů popisujících problematiku trhů cenných papírů a minulý vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990, a to včetně současného stavu. Analýza informací o struktuře a fungování současného stavu evidence cenných papírů v ČR poslouží jako zdroj dat pro komparaci s evidencí cenných papírů ve jiné zemi s rozvinutým kapitálovým trhem. Na základě výsledků komparace budou zejména metodami indukce a abstrakce formulovány případné rozdíly, které mohou být překážkou pro standardní fungování trhu cennými papíry v České republice.

Harmonogram zpracování

Zpracování cílů a metodiky: 1/2011 - 4/2011

Syntéza výchozí znalostní báze: 5/2011 - 8/2011

Analýza současného stavu evidence cenných papírů v ČR: 9/2011 - 11/2011

Komparace evidence CP s evidencí ve vybrané zemi: 12/2011 - 1/2012

Výsledky, diskuse a závěry: 2/2012 - 3/2012

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Investiční instrument, cenný papír, dokonalý cenný papír, evidence cenných papírů, listinný, imobilizovaný a dematerializovaný cenný papír, následná evidence

Doporučené zdroje informací

Dědič, J., Pauly, J.: Cenné papíry., Praha: Prospektrum, 1994,
Jílek, J.: Finanční trhy a investování. Praha: Grada, 2009,
Musílek, P.: Trhy cenných papírů. Praha: Ekopress, 2002,
Pavlát, V. a kol.: Kapitálové trhy. Praha: Professional Publishing, 2005,
Rejnuš, O.: Teorie a praxe obchodování s cennými papíry. Brno, 2003,

Vedoucí práce

Ulrich Milan, Ing.

Termín odevzdání

březen 2012

doc. Antonín Valder, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 24.10.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 3. 2012

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce Ing. Milanu Ulrichovi za cenné rady a připomínky, které mi poskytl v průběhu vypracování mé práce.

Vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990

Development of registration of securities in the Czech Republic since 1990

Souhrn

Tato práce se zabývá problematikou vývoje evidence cenných papírů v České republice od roku 1990 po evidenci současnou a následnou komparací současné evidence s evidencí vyspělého kapitálového státu, konkrétně s Rakouskem. V práci bude popsána evidence investičních nástrojů vedená bývalým Střediskem cenných papírů, dále nová evidence vedená Centrálním depozitářem cenných papírů a evidence vedená Centrálním depozitářem cenných papírů v Rakousku. Další kapitola porovnává evidenci v ČR s evidencí vedenou v Evropské unii a evidencí vedenou rakouským centrálním depozitářem. V závěru práce bude shrnuto, čeho se změnou evidence dosáhlo, jaké výhody a nevýhody přinesla nová evidence Centrálního depozitáře a případně jaké změny by bylo vhodné učinit, aby se současná evidence více přiblížila evidenci v Rakousku.

Summary

This work deals with the development of registration of securities in the Czech Republic since 1990 to the current registration and subsequent comparison of the current registration with the registration of an advanced capital state, namely Austria. In work will be described the registration of investment instruments led by the former Centre of the securities, as well as new evidence led by the Central Depository of securities and registration by the Central Depository of securities in Austria. The next chapter compares the registration in the CR with the registration led by the European Union and with the registration led by the Austrian central depository. At the conclusion will be summarized what the change record is reached, the advantages and disadvantages brought new evidence of the Central Depository and what possible changes should be done to present and what possible changes should be done to made the current record closer to records in Austria.

Klíčová slova: investiční instrument, cenný papír, dokonalý cenný papír, evidence cenných papírů, listinný, imobilizovaný a dematerializovaný cenný papír, následná evidence

Keywords: investment instruments, securities, perfect security, registration of securities, physical immobilized and dematerialized securities, subsequent records

OBSAH

1 ÚVOD	9
2 CÍL A METODIKA	10
3 LITERÁRNÍ REŠERŠE	11
3.1 FINANČNÍ TRHY	11
3.1.1 FUNKCE FINANČNÍHO TRHU	11
3.1.2 ČLENĚNÍ FINANČNÍHO TRHU	11
3.2 TRH CENNÝCH PAPÍRŮ A JEHO STRUKTURA	16
3.2.1 VÝVOJ TRHŮ CENNÝCH PAPÍRŮ	16
3.2.2 ČLENĚNÍ TRHU CENNÝCH PAPÍRŮ	17
3.3 CENNÉ PAPÍRY	28
3.3.1 POJEM CENNÝ PAPÍR	28
3.3.2 CENNÉ PAPÍRY DLE FORMY	29
3.3.3 FORMY CENNÝCH PAPÍRŮ DLE JÍLKA:	30
3.3.4 TŘÍDĚNÍ CENNÝCH PAPÍRŮ PODLE DRUHU	34
3.3.5 TŘÍDĚNÍ CENNÝCH PAPÍRŮ Z HLEDISKA PODOBY	34
3.3.6 TŘÍDĚNÍ CENNÝCH PAPÍRŮ Z HLEDISKA OBĚHUSCHOPNOSTI	38
3.4 STŘEDISKO CENNÝCH PAPÍRŮ (SECURITY REGISTER)	41
3.4.1 OBECNĚ O PŘEDMĚTU ČINNOSTI SCP	42
3.4.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA SCP	42
3.4.3 FUNKCE SCP:	43
3.4.4 EVIDENCE CENNÝCH PAPÍRŮ VEDENÁ SCP	44
3.5 CENTRÁLNÍ DEPOZITÁŘ (CENTRAL SECURITIES DEPOSITORY, CSD)	47
3.5.1 CENTRÁLNÍ DEPOZITÁŘ OBECNĚ	47
3.5.2 CENTRÁLNÍ DEPOZITÁŘ V ČESKÉ REPUBLICCE	47
3.6 CENTRÁLNÍ DEPOZITÁŘ RAKOUSKO	54
3.6.1 OBECNĚ O OETERREICHISCHE KONTROLLBANK AG (OEKB)	54
3.6.2 CENTRÁLNÍ DEPOZITÁŘ CENNÝCH PAPÍRŮ RAKOUSKO	55
4 DISKUSE	58
5 ZÁVĚR	60
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61

1 Úvod

Evidenze cenných papírů prochází nezbytným vývoje s ohledem na potřeby trhu cenných papírů a finančního trhu.

Trh obecně znamená takové uspořádání, ve kterém se vzájemným působením kupujícího s prodávajícím stanovuje cena a také množství komodity (jedná se o oblast ekonomiky, v níž prostřednictvím směny zboží dochází k výměně činností mezi jednotlivými ekonomickými subjekty).

Vznik trhu způsobuje vysoká míra dělby práce, z čehož vyplývá, že hlavním faktorem vzniku trhu je právě dělba práce. Dělbba práce se člení na dělbu přirozenou, společenskou, mezinárodní a na dělbu práce v pracovních operacích.

S dělbou práce vznikl problém směny činností mezi výrobci. První formou směny byl tzv. barter, při němž se vyměňuje výrobek za jiný výrobek. Jelikož se dělba práce stala složitější a směna se stala velmi komplikovanou, došlo k vzniku peněz a jejich zavedení jako prostředku směny. Trh můžeme členit dle mnoha rozličných hledisek, např. podle předmětu koupě a prodeje, územního hlediska, počtu zboží, které na se na trhu sleduje, apod. V případě trhu je možné rozlišovat tržní subjekty, mezi něž patří domácnosti, firmy a stát.

S trhem souvisejí také cenné papíry. Cenné papíry mají dlouhou historii, v „papírové podobě“ jsou nejspíš hellénského původu, jelikož se objevují ve 4. století př. n. l. v době alexandrijské. Dle archeologických výzkumů, se v některých pramenech mluví o to, že počátky vzniku cenných papírů mohou být již v období babylonském a asyrsko-egyptském, protože došlo k nálezů hliněné a terakotové poukázky, které jsou považovány za předchůdce pokladních poukázek.

Počátky cenných papírů na našem území lze doložit například ve „Zřízení práva zemského obzvláště na Moravě, ve Sbirce jihlavského vrchního soudu apod.

Z důvodu stále většího používání cenných papírů bylo zapotřebí vytvořit jejich evidenci. V současné době se u nás cenné papíry evidují v Centrálním depozitáři cenných papírů.

2 Cíl a metodika

Cílem rešeršní části bakalářské práce je charakteristika trhu s cennými papíry v České republice s hlavním změřením na vývoj zabezpečení, způsobů a organizace evidence cenných papírů po roce 1990. Cílem praktické části práce bude analýza současného stavu evidence cenných papírů a jeho porovnání s evidencí cenných papírů ve vybrané zemi s vyspělým kapitálovým trhem.

Rešeršní část bakalářské práce bude zpracována na základě kompilace poznatků získaných z literárních zdrojů popisujících problematiku trhů cenných papírů a minulý vývoj evidence cenných papírů v ČR po roce 1990, a to včetně současného stavu.

Analýza informací o struktuře a fungování současného stavu evidence cenných papírů v ČR poslouží jako zdroj dat pro komparaci s evidencí cenných papírů v jiné zemi s rozvinutým kapitálovým trhem. Na základě výsledků komparace budou zejména metodami indukce a abstrakce formulovány případné rozdíly, které mohou být překážkou pro standardní fungování trhu s cennými papíry v České republice.

3 Literární rešerše

3.1 Finanční trhy

Finanční trh je souhrn investičních nástrojů, trhů, institucí, práv, postupů a vztahů, při nichž dochází k přemístování volných finančních prostředků od těch, kteří jich mají přebytek k těm, kteří jich mají nedostatek na dobrovolném smluvním základě. [1, 2]

Ve vyspělé tržní ekonomice jsou teda dvě skupiny ekonomických subjektů. První skupinou jsou ti, kteří mají přebytek finančních prostředků a jsou ochotni je za určitých podmínek poskytnout, a to především těm, kteří je dokážou nejefektivněji využít. Naopak druhá skupina jsou ti, kteří mají nedostatek finančního prostředků a poptávají finanční přebytky, aby je mohli produktivně využít ke svým investičním záměrům. [1]

3.1.1 Funkce finančního trhu

Finanční trh vykonává v tržní ekonomice několik funkcí, které lze shrnout takto:

- Shromažďování dočasně volných finančních prostředků
- Alokace (rozmístování, usměrňování) volných finančních prostředků od jednotky, jež jich má přebytek k té deficitní jednotce, která nabídne při respektování rizika nejvyšší zhodnocení vložených prostředků
- Přerozdělení dočasně volných zdrojů a jejich přeměna na investice [1, 2]

3.1.2 Členění finančního trhu

Existuje několik hledisek, podle kterých je možné rozdělovat finanční trh na odlišné tržní segmenty. Tato hlediska se často překrývají a navzájem se prolínají.

Dle Pavláta se finanční trh člení na peněžní trh, úvěrový trh a kapitálový trh

Dle Rejnuše se finanční trh člení na peněžní trh, kapitálový trh, trh s cizími měnami a trh drahých kovů

Dle Jílka na finanční trh člení na dluhový trh, akciový trh, měnový trh a komoditní trh

3.1.2.1 Peněžní trh

Hlavními protagonisty, mezi nimiž se zde obchoduje, jsou centrální banka, komerční banky, velké finanční firmy a veřejný sektor. Jeho náplní je realizace měnové politiky centrální banky, vzájemných obchodů s mezibankovními depozity mezi bankami a také obchodování s krátkodobými dluhovými cennými papíry. [1]

Obchody uzavírané na peněžním trhu jsou typické svou krátkodobostí. Základní vlastnost finančních nástrojů, které se na tomto trhu obchodují, je krátká doba jejich splatnosti, zpravidla do jednoho roku. [3]

Dle Rejnuše se peněžní trh dále člení na dva dílčí segmenty:

- **Trh krátkodobých úvěrů** - Zejména obchodní banky a jiné licencované finanční instituce zde poskytují různé typy krátkodobých úvěrů a jednotlivé podnikatelské subjekty si mezi sebou poskytují obchodní úvěry. Rovněž sem lze zahrnout i mnoho dalších krátkodobých úvěrů, které jsou uzavírány buď pouze v rámci bankovního sektoru mezi jednotlivými obchodními bankami, nebo jsou poskytovány obchodním bankám centrální bankou a též různé krátkodobé úvěrové operace, jejichž účastníkem může být i stát. Patří sem krátkodobé vklady ukládané u obchodních bank (také u ostatních, k této činnosti oprávněných finančních institucí) jak obyvatelstvem, podniky, obcemi, tak některými státními agenturami. Též sem patří vklady státu či obchodních bank, které jsou vedené na účtech u centrální banky. [3]
- **Trh krátkodobých cenných papírů** – zde ekonomické subjekty, které poptávají peníze, nabízí cenné papíry (krátkodobé dluhopisy) vhodným zájemcům buď přímo, nebo prostřednictvím specializovaných finančních institucí. Nejvyužívanějšími nástroji jsou směnky, pokladniční poukázky, depozitní certifikáty apod. [3]

3.1.2.2 Kapitálový trh

Jde o komplex vztahů a subjektů, jejichž základním cílem je prostřednictvím jejich investování do cenných papírů a od nich odvozených investičních nástrojů zhodnotit středně a dlouhodobě volné peněžní prostředky. Jeho účastníkem je dle české právní úpravy především emitent cenných papírů, osoby zavázané z těchto cenných papírů, poskytovatel služeb na kapitálovém trhu, vlastník cenných papírů, emitent a vlastník jiného investičního nástroje. [1]

Také kapitálový trh Rejnuš člení na dva dílčí segmenty:

- **Trh dlouhodobých úvěrů** – jejich poskytovateli bývají nejčastěji obchodní banky či jiné finanční instituce. Rovněž se jedná i o dlouhodobé vklady se splatností delší než jeden rok.
- **Trh dlouhodobých cenných papírů** – kapitálový trh bývá často nazýván “trhem cenných papírů”, protože za nejpodstatnější druhy cenných papírů na kapitálovém trhu jsou považovány hlavně akcie a dlouhodobé dluhopisy. [3]

Pavlát dále finanční trh člení na trh úvěrový

Zde se obchoduje především mezi komerčními bankami, státem, veřejným sektorem, domácnostmi, firmami. Hlavními finančními nástroji jsou úvěrové smlouvy, úsporné účty atd. [1]

Rejnuš oproti Pavlátovi člení finanční trh dále na:

- Trh s cizími měnami
- Trh drahých kovů

3.1.2.3 Trh s cizími měnami

Trhy s cizími měnami lze členit na dva dílčí segmenty, mezi nimiž existují určité odlišnosti, i když se v obou případech jedná o trhy s cizími měnami:

- **Trhy devizové:** jde o trhy s bezhotovostními formami cizích měn např. peníze na účtech, směnky, šeky apod. Na těchto trzích dochází ke vzájemnému směňování různých směnitelných měn a tím se současně tvoří jejich kurzy.
- **Trhy valutové:** jedná se o trhy, na kterých se obchoduje s cizími měnami v hotovosti (konkrétně jde o papírové peníze a mince) za tzv. valutové kurzy. Valutové kurzy jsou do devizových kurzů odvozovány, i když se od nich obvykle trochu odchylují, z čehož vyplývá, že valutové trhy nemají kurzotvorný význam. [3]

3.1.2.4 Trh drahých kovů

Na trhu drahých kovů bývají za nejvýznamnější považovány trhy zlata, stříbra a bývají sem zahrnovány také trhy platiny a paladia. Na těchto trzích jsou hlavními účastníky obchodní banky. [3]

JÍLEK člení finanční trh oproti předchozím autorům takto:

Trh obecně je členěn na trh výrobních činitelů (práce, půdy), trh zboží a služeb a finanční trh. Finanční trh představuje neoddelitelnou součást tržního systému. Soustřeďuje se zde nabídka a poptávka po finančních instrumentech, peněz nevyjímaje. Finanční instrumenty se z hlediska splatnosti dělí na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Konkrétní rozřídění dle splatnosti není sjednocené. [4]

Z hlediska finančních rizik Jílek rozděluje finanční trh do čtyř hlavních kategorií:

- **Dluhový trh;** tento trh je spojen s úrokovým a úvěrovým rizikem a zobrazuje trh s dluhovými finančními instrumenty
- **Akciový trh;** je spojen s rizikem akciovým a představuje trh s kapitálovými finančními instrumenty
- **Komoditní trh;** tento trh je spojen s rizikem komoditním, řadí se do finančního trhu, jde-li o trh s cennými kovy (paládium, zlato, stříbro)
- **Měnový trh;** pojí se s rizikem měnovým, představuje trh dluhový či akciový v cizích měnách nebo trh komoditní v cizích měnách. [4]

Dále uvádí tři vedlejší kategorie finančního trhu:

- **Repo trh;** jedná se o poskytování finančních aktiv za hotovost se závazkem přijmout tato finanční aktiva k přesnému datu za částku, která se rovná původní hotovosti a úroku, jenž je odvozen od repo míry.
- **Derivátový trh;** po právní i ekonomické stránce se jedná o zvláštní skupinu hazardních her a sázek. Pojem derivát je podobně vymezen v českých účetních předpisech a také ve všeobecně přijímaných účetních zásadách USA.
- **Sekuritizační trh;** jedná se o přeměnu finančních aktiv na minimálně dvě tranše cenných papírů zajištěných aktivy. Jelikož se obvykle sekuritizují špatná aktiva, bývá sekuritizace označována jako „recyklace“ finančního odpadu nebo „recyklace“ finančních aktiv. [4]

3.2 Trh cenných papírů a jeho struktura

Jedná se o systém ekonomických vztahů a institucí, které pomocí cenných papírů nebo instrumentů, jenž jsou odvozeny od různých druhů finančních či nefinančních aktivit, zprostředkují alokaci, soustředění a realokaci volných peněžních prostředků. [5]

3.2.1 Vývoj trhů cenných papírů

15. Století

Na počátku tohoto století se datuje vznik trhů cenných papírů. Italští kupci potřebovali směňovat krátkodobé cenné papíry za likvidnější prostředky, což vedlo ke vzniku pravidelných schůzek obvykle na ulicích a náměstích, kde se vytvářel pravidelný sekundární obchod. Tyto prvotní formy sekundárních trhů nebyly formálně organizovány, obchody měly nestandardizovaný charakter, obchodníci se převážně neznali a trhy byly volně přístupné. Postupně se ale zužovala skupina účastníků, která začala vytvářet burzovní spolky. [5]

16. - 18. Století

V tomto století se trh cenných papírů dále rozvíjel. Přispělo k tomu objevení nové námořní cesty do Východní Indie a tím stoupal význam antverpského trhu cenných papírů. Založení Antverpské burzy v roce 1531 lze považovat za mezník vývoje světových trhů cenných papírů, jelikož dochází k formování organizovaného sekundárního trhu cenných papírů. [5]

Rok 1608

Dalším důležitým mezníkem v historii bylo založení amsterdamské burzy v roce 1608, protože se na této burze poprvé začalo obchodovat s majetkovými cennými papíry. V druhé polovině 19. a začátkem 20. století probíhal obrovský rozmach trhů cenných papírů, jenž byl v letech 1929-1932 ukončen Velkou hospodářskou krizí. v Americe K nové etapě amerického investičního bankovníctví dochází v 50. letech 20. Století. [5]

1. ledna 1999

Tento den představuje další důležitý historický mezník ve vývoji světových trhů cenných papírů, protože v jedenácti evropských zemích začala platit společná měna – euro. [5]

Konec 21. století

V této době propukla od dob Velké hospodářské krize nejrozsáhlejší krize na trzích cenných papírů. Zpočátku byla pouze americkou hypoteční krizí, ale v září 2008 po krachu jedné z největších amerických investičních bank Lehman Brothers se stala finanční krizí globální. Tato krize vedla k značným státním zásahům na finančních trzích a vyústila v reformách institucionálního uspořádání trhů cenných papírů. [5]

3.2.2 Členění trhu cenných papírů

Trhy cenných papírů je možno členit podle mnoha hledisek.

ČLENĚNÍ DLE MUSÍLKA:

I. Trhy cenných papírů je možné rozdělovat dle obchodovaných instrumentů na:

- **Akciové trhy**, na nichž se obchoduje s různými druhy akcií
- **Trhy dluhopisů**, na nichž se obchoduje se státními, bankovními či podnikovými dluhopisy, jež mohou mít formu pevně či pohyblivě zúročitelných dluhopisů nebo konvertibilních (směnitelných), opčních dluhopisů či dalších modifikací
- **Trhy finančních derivátů**, které se v posledních letech rozšiřují ve vyspělých i rozvojových zemích. Hlavním typem finančních derivátů jsou opce, swapové obchody a financial futures. [5]

II. Trh cenných papírů lze dále rozdělit na primární a sekundární

Primární trh

Na primárním trhu emitent vydává cenné papíry a umisťuje na trh právo, které je s nimi spojeno. Kupující (investor) je subjekt, který chce své peníze investovat do cenných papírů. Tento trh bývá označován jako trh nových cenných papírů. [5]

Sekundární trh lze dále členit na:

- **Burzovní trhy cenných papírů.**

Jedná se o uspořádané seskupení osob, ke kterému dochází pomocí počítačového systému (elektronická forma burzy) a hybridního způsobu (hybridní forma burzy) na burzovním parketu (prezenční forma burzy). Dochází zde k obchodům dle

burzovních pravidel, zákonů a podle určených podmínek pro obchodované prostředky.

- **Mimoburzovní trhy** cenných papírů

Tyto trhy burzovní zákony obvykle neregulují a obchody se zde uskutečňují rovnou mezi firmami cenných papírů, investičními bankami či institucionálními investory. [5]

III. Z hlediska faktoru času lze trhy cenných papírů dále dělit na:

Peněžní trh

Zde dochází ke krátkodobým operacím, které zprostředkovávají pohyb krátkodobých finančních prostředků (krátkodobé peněžní přebytku), hledajících umístění k subjektům, které si potřebují zajistit likviditu. Hlavními účastníky jsou centrální banka, komerční banky, brokerské firmy, veřejný sektor, fondy peněžního trhu a velké firmy. [5]

Kapitálový trh

Nástroje kapitálového trhu jsou cenné papíry se splatností delší než jeden rok. Setkává se zde nabídka a poptávka po dlouhodobě uvolněném kapitálu. [5]

IV. Z hlediska teritoriálního umístění můžeme trhy rozdělovat na:

Členění trhů cenných papírů z hlediska teritoriálního umístění se stává v současných letech komplikovanější, vzhledem k značnému mísení jednotlivých obchodovaných nástrojů a národních, zahraničních, eurofinančních a offshore činností finančních firem. [5]

- **Národní trhy:** zde se obchoduje dle pravidel a podmínek lokálního trhu s instrumenty místních emitentů.
- **Zahraniční trhy:** zde se obchoduje dle pravidel a podmínek místního trhu s finančními nástroji, které zde umísťují zahraniční emitenty a jsou denominovány v měně, ve které jsou obchodovány.

- **Eurotrhy:** na těchto trzích dochází k obchodování s eurofinančními nástroji, které jsou denominovány v euroměnách. To znamená, že jsou vydávány a obchodovány v zahraniční v rozdílné měně oproti měně země, ve které jsou předmětem obchodů.
- **Off-shore trhy:** zde obchody podléhají minimálním regulatorním pravidlům i výhodnému daňovému režimu. [5]

PAVLÁT ČLENÍ TRH CENNÝCH PAPÍRŮ PODLE:

I. Doby splatnosti emitovaných a obchodovaných cenných papírů

Peněžní trh

Jde o trh, na kterém se emitují a obchodují pouze krátkodobé dluhové cenné papíry se splatností maximálně 1 rok. Mezi nejvýznamnější krátkodobé dluhové cenné papíry patří:

- **Vládní pokladniční poukázky**

Slouží k financování pokladního schodku státního rozpočtu a jejich doba splatnosti je obvykle pouze pár týdnů. Ve vyspělých zemích jsou vydávány pomocí aukcí, na něž mají přístup pouze vybrané banky a obchodníci s cennými papíry.

- **Depozitní certifikáty**

Jsou vydávány bankami s cílem získat krátkodobé zdroje se splatností většinou kratší než 1 rok. Jsou obchodovány na diskontované bázi podobně jako pokladniční poukázky. Dle jmenovité (nominální) hodnoty se mohou dělit na velkoobchodní, evidované ve vysokých hodnotách a investované zpravidla institucionálními investory a na maloobchodní, určené pro drobné vkladatele bank.

- **Komerční papíry**

Jedná se v podstatě o směnky vlastní, vydávané převážně velkými organizacemi. [1]

Kapitálový trh

Jde o dlouhodobé investiční instrumenty (dluhové i majetkové cenné papíry) s dobou splatnosti delší než jeden rok, které se na tomto trhu upisují, prodávají a nakupují. Jedná se

o majetkové i dluhové cenné papíry. V českém právu – v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu jsou tyto instrumenty definovány podrobně (na rozdíl od instrumentů peněžního trhu). [1]

Na kapitálových trzích jsou obchodovány např. akcie, dlouhodobé dluhopisy vydávané státem, podniky nebo bankami, podílové listy, hypoteční zástavní listy, investiční certifikáty atd. [1]

V posledních letech vlivem inovací dochází k odstraňování rozdílů mezi cennými papíry peněžního a kapitálového trhu, a k poklesu významu tohoto členícího hlediska. [1]

II. Charakteru prodejů cenných papírů

Dle charakteru (možno též pořadí) prodejů cenných papírů se trh cenných papírů člení na trh primární a sekundární. [1]

Primární trhy

Ačkoliv primární trh není zdaleka tak efektní jako trh sekundární, je možné ho popisovat jako rozhodující komponentu celého systému trhů s cennými papíry. Právně na tomto trhu se uskutečňuje vlastní důvod existence finančního trhu a také jeho základní poslání. Tato úloha primárních trhů spočívá v aktivizaci dočasně nevyužitých peněžních prostředků a jejich následné rozdělení tam, kde jsou schopny se zhodnotit s nejvyšším efektem. [1]

Na těchto trzích se realizují specifické obchody s cennými papíry (emisní obchody). Jejich subjekty jsou emitenty a upisovatelé, respektive jejich pověření zástupci. Emitent sám nebo jím zvolená firma cenných papírů (univerzální banky, investiční banky, velcí obchodníci s cennými papíry) organizuje souhrn prací, které souvisejí s přípravou a vlastním provedením emise, včetně jejího následného zajišťování a podporování. [1]

V souvislosti s tím lze rozlišovat:

- **Emise vlastní** mohou být někdy levnější, nicméně jsou vhodné pro malé firmy známé ve svém okolí, jež nebudou mít problémy s finančním ani s právním hlediskem emise, a pro něž nebude představovat problém ani jejich umístění. Dále

jsou vhodné pro velké a všeobecně povědomé firmy, které jsou schopny vlastními silami zvládnout všechny očekávané a neočekávané problémy.

- **Emise cizí** – jedná se většinou o emisi, kterou v celém komplexu vykonávají emisní konsorcium (funkčně spolupracující organizace často sdružené pouze neformálními vazbami) s generálním manažerem emise v čele. Je možné rozlišovat ručiteltské, prodejní a komisioní konsorcium, a to hlavně ve spojitosti se způsobem řešení finančních vztahů a rizik. [1]

Sekundární trhy

Jednou ze dvou výchozích úloh tohoto trhu jsou v první řadě vytváření podmínek pro obchodování s cennými papíry tak, aby pro obchodování vytvářely „nezbytný komfort“ pro případ potřeby získat investovaný kapitál před původně dohodnutou splatností a tím zvyšují jejich likviditu. Druhou funkcí těchto trhů je stanovení ceny investičního nástroje na základě nabídky a poptávky, která při další emisi či tranši znovu ovlivní jeho cenu na primárním trhu. Na primárním trhu upisovatel zaplatí nižší cenu, než je ta, kterou dle jeho dohady pro daný cenný papír určí sekundární trh. [1]

III. Charakteru obchodovaných cenných papírů

Dle způsobu možného získání kapitálu lze trh s cennými papíry dělit na trh s dluhovými cennými papíry a trh s majetkovými cennými papíry. [1]

Dluhové (úvěrové) cenné papíry

Jedná se o závazek dlužníka zaplatit za poskytnuté peněžní prostředky věřiteli v době splatnosti uvedené v cenném papíru, spolu s předem určenou odměnou, která je vyplácena v pravidelných intervalech a má většinou podobu úroku. Nejčastěji se tento cenný papír nazývá „obligace“ (závazek), který má formu dluhopisů, směnek, šeků atd. [1]

Existují krátkodobé dluhové cenné papíry, které jsou již popsány výše v rámci peněžního trhu a dlouhodobé dluhové cenné papíry, jejichž splatnost je obvykle pevně stanovena, a které jsou emitovány za účelem získat dlouhodobé peněžní prostředky. [1]

Dle subjektů vydávajících dluhopisy mohou být tyto cenné papíry děleny na:

- Státní a komunální dluhopisy, vydávané ke krytí deficitu státního rozpočtu a také k financování investic a speciálních úvěrových programů měst a obcí
- Dluhopisy bank, jež zajišťují dlouhodobější peněžní prostředky, a které znázorňují samostatný druh pasivních bankovních operací.
- Dluhopisy korporací, které jsou vydávány podnikovým sektorem na finanční krytí podnikatelských cílů. [1]

Vedle „obvyklých“ dlouhodobých dluhopisů, které se dle doby životnosti člení na krátkodobé (s dobou životnosti do 5 let), střednědobé (do 10 let) a dlouhodobé (nad 10 let), se také na trhu těchto cenných papírů lze setkat také se zvláštními druhy dluhopisů, např. hypoteční zástavní listy, státní dluhopisy, komunální dluhopisy, atd. [1]

Majetkové cenné papíry

Jsou investiční nástroji, jež jsou dle českého práva zařazeny do skupiny „investiční cenné papíry.“ Vyjadřují právo na majetek nebo podíl majitele cenného papíru na majetku. Jedná se především o akcie a dále o zatimní listy, poukázky na akcie, podílové listy, opční listy a kupóny. [1, 2]

Dle českého práva jsou s akciemi spojena práva akcionáře podílet se na jejím řízení, zisku a likvidačním zůstatku při zániku společnosti. [1]

Pospíšilovi a také J. Veselá s tímto členěním dle V. Pavláta souhlasí, a doplňují ho také o:

Zbožové cenné papíry

Tyto cenné papíry vyjadřují právo nakládat s nějakým zbožím, souvisí s přepravou nebo skladováním zboží. Do této kategorie lze zahrnout např. náložné listy, skladištní listy, konosamenty atd. [2, 6]

IV. Úrovně organizovanosti trhu

Trh s investičními nástroji je možné rozdělit na trh regulovaný a neregulovaný.

Regulovaný trh

Jde o trh s investičními nástroji (investiční cenné papíry, cenné papíry kolektivního investování, apod.), který je organizovaný organizátorem regulovaného trhu v souladu

s povolením České národní banky. Obchoduje se na něm pravidelně a má stanovená pravidla pro přijímání investičních nástrojů k obchodování na regulovaném trhu, pravidla přístupu na regulovaných a pravidla obchodování na regulovaném trhu, která jsou v souladu se zákonem. [7]

Evropský regulovaný trh je uvedený v seznamu regulovaných trhů členských států Evropské unie a zahraniční regulovaný trh je evropský regulovaný trh, který není regulovaným trhem dle definice výše. [7]

„Organizátor regulovaného trhu je právnická osoba, která organizuje regulovaný trh na základě povolení České národní banky.“ [7]

Neregulovaný trh

Jde o systém vztahů a procesů, vznikajících, probíhajících a završujících se mezi jeho subjekty. Tyto procesy a vztahy nebyly, přímo i nepřímo, spojeny s regulovaným (organizovaným) trhem v daném, přesně vymezeném časoprostoru. Základem pro vznik těchto vztahů a procesů je buď vůle účastníků, jenž se rozhodly svou transakci s cennými papíry uskutečnit mimo regulovaný trh nebo rozhodnutím emitenta, regulátora nebo organizátora regulovaného trhu, že určitý cenný papír nebude připuštěn k obchodování na regulovaném trhu nebo vůbec nebude požádáno o připuštění. [7]

V. Formy vztahu mezi uzavřením obchodu a jeho faktickou realizací a vypořádáním

Trhy cenných papírů lze dělit na promptní (spotové) a na termínové (lhůtní), a to podle podoby vztahu mezi uzavřením obchodu a jeho skutečným provedením a vypořádáním.

Promptní trh

Na těchto trzích jsou cenné papíry zaplacený a dodány bez odkladu, po provedení potřebných technických operací, které souvisejí s danou obchodní transakcí. Zúčtování a dodávka cenných papírů se tedy mohou uskutečnit okamžitě po uzavření obchodu, ale ve skutečnosti se pohybuje v mnohdy podstatně odlišných intervalech na jednotlivých veřejných trzích v závislosti na povaze jimi používaných obchodních systémů. [1]

Termínové trhy

Tyto trhy slouží pro obchodování se smlouvami na dodání investičních instrumentů v budoucnosti a existuje zde delší časová lhůta mezi uzavřením obchodu a dodáním cenných papírů. Uskutečňuje se zde snaha aktérů transakcí odhadnout budoucí vývoj kursů a dle tohoto odhadu následně učinit rozhodnutí o nákupu nebo prodeji, jeho podobách, ceně, časovém horizontu atd., jenž jsou pro termínované trhy příznačné. [1]

Provádějí se zde dva základní typy obchodů - termínové obchody fixní a podmíněné.

- **Fixní obchody** představují klasický typ termínových obchodů. U těchto obchodů je kupující povinen tyto cenné papíry bezvýhradně převzít a zaplatit a prodávající musí bezvýhradně dodat cenné papíry ke dni plnění. [1]
- **Podmíněné obchody**; mezi podmíněné termínové obchody lze zahrnout opční, prémiové a další obchody a jejich modifikace a kombinace. Jejich základním vlastnostem náleží možnost po zaplacení stanovené sumy a za určitých podmínek od plnění obchodu odstoupit, neboli omezit výši možné ztráty či zisku u jednoho či obou aktérů obchodu. [1]

VI. Teritoriálního hlediska, respektive významu jednotlivých trhu

Dle teritoriálního hlediska se jednotlivé trhy dělí na národní, zahraniční a eurotrhy.

- **Národní trhy**

Obchoduje se zde s cennými papíry vydanými emitenty dané země v domácí měně. Pravidla těchto obchodů jsou stanovena a probíhají dle národních regulátorů a jimi pověřenými institucemi.

- **Zahraniční trhy**

Jedná se o cenné papíry zahraničních emitentů, které jsou denominovány do měny země, ve které dochází k uskutečnění obchodu. Obchody opět probíhají dle pravidel a podmínek vymezených národním regulátorem.

- **Eurotrhy**

Obchodované cenné papíry jsou zde denominovány v euroměnách bez ohledu na měnu země, ve které se obchodují. [1]

Dá se říci, že členění dle teritoriálního hlediska ztrácí v současné době, za významného přispění odehrávajících se změn v informatice a informačních technologií, postupně na svém významu. [1]

ČLENĚNÍ TRHU CENNÝCH PAPÍRŮ DLE REJNUŠE:

Na trzích cenných papírů se obchoduje na peněžním trhu s krátkodobými cennými papíry a na kapitálovém trhu s dlouhodobými cennými papíry. [3]

Primární a sekundární trhy cenných papírů je možné rozlišovat dle toho, zda se jedná o nové emise cenných papírů poprvé uváděné na finanční trh či se zde obchoduje s již dříve vydanými cennými papíry, a to bez zřetele na to, zda se jedná o krátkodobé cenné papíry peněžního trhu, či o dlouhodobé cenné papíry kapitálového trhu. [3]

I. Primární trhy cenných papírů

Funkcí primárního trhu je získávání nových peněžních zdrojů (patří sem i úspory drobných investorů) a jejich transformace na zdroje dlouhodobé. Tyto zdroje jsou potřebné hlavně pro financování investic uskutečňovaných státem, obcemi či velkými korporacemi. Protihodnota pro investory spočívá v tom, že jim jsou prodány nově emitované cenné papíry. Cenné papíry prodané na primárním trhu jsou prodány prvním nabyvatelům tzv. prvonabyvatelům. [3]

II. Sekundární trhy cenných papírů

Zde se prodávají již dříve obchodované cenné papíry. Funkcí sekundárního trhu je určování tržní ceny a zajišťování likvidity těchto cenných papírů. [3]

Obchodování na sekundárním trhu (hlavně u dlouhodobých cenných papírů) je objemově obširnější než na primárním trhu, jelikož zde dochází k opětovnému obchodování cenných papírů, ale na primárním trhu mohou být prodány pouze jednou. U krátkodobých cenných papírů peněžního trhu jsou obchody na primárním trhu objemově rozsáhlejší ve srovnání

s předchozím případem, neboť tyto cenné papíry mají krátkodobou životnost a tím roste potřeba jejich časté obnovy. [3]

III. Trhy veřejné a neveřejné

Na primárních a sekundárních trzích se obchody odehrávají ve dvou formách trhů. Jedná se hlavně o trhy veřejné a také zde existují trhy neveřejné. Liší se tím, že na veřejných trzích se mohou obchodování zúčastnit všichni potenciální zájemci, což znamená, že předmětné cenné papíry jsou zde prodávány zpravidla za nejvyšší nabízenou cenu, kdežto na neveřejných trzích se uskutečňují pouze tzv. smluvní obchody, kde jsou předmětné cenné papíry prodány pouze jednomu, eventuálně několika kupcům zároveň a na základě jednotlivě dohodnutých podmínek. [3]

Veřejné trhy cenných papírů existují ve dvou formách:

- **Veřejné trhy primární**

Na těchto trzích mohou emitenti umístit své cenné papíry odlišnými způsoby, ale podstatné je zejména to, že své nově vydané cenné papíry nejprve inzerují, a pak předpokládají, že se působením reklamní kampaně zájemci rozhodnou pro jejich koupi a sami se přihlásí. [3]

- **Veřejné trhy sekundární**

Na těchto trzích jsou obchodovány již dříve emitované, v oběhu existující cenné papíry, které jejich stávající vlastníci prodávají novým nabyvatelům. [3]

Tyto trhy se dále dělí na:

- **Veřejné sekundární **organizované** trhy**

Jsou reprezentovány především burzami, popřípadě jinými (mimoburzovními) licencovanými organizátory veřejného trhu

Trhy burzovní; burzy jsou nedílnou součástí tržního prostředí vyspělých zemí. Existuje mnoho burz, které mají různá zaměření, které jsou všeobecně pokládána za vrcholové instituce příslušných trhů. Za všeobecně nejpodstatnější burzy jsou pokládány burzy cenných papírů a to zejména akciové burzy. [3]

Trhy mimoburzovní; v některých státech existuje vedle burz celá řada licencovaných mimoburzovních trhů. Ačkoliv nemají status burzy, vykonávají podobnou činnost, ale vždy musí mít příslušnou licenci a dodržovat zákony dané země. [3]

Obecně lze tyto instituce zařadit jako organizátory mimoburzovních trhů cenných papírů.

- **Veřejné sekundární neorganizované trhy**

Na organizovaných trzích cenných papírů (burzovních či mimoburzovních), se obchoduje jen jistá část z obíhajících cenných papírů. Ostatní jsou obchodovány na neorganizovaných trzích prostřednictvím bank či jiných institucionálních nebo soukromých obchodníků s cennými papíry. Jde o tzv. "OTC-trhy" neboli „prodej přes přepážku.“ [3]

Neveřejné trhy cenných papírů

Tyto trhy jsou typické osobní či prostředkovanou dohodou prodávajícího s kupujícím, ve které prodávající nabízí své cenné papíry jednomu či omezené skupině osob. [3]

Tyto trhy se dále dělí na:

- **Neveřejné primární trhy**

Zde jsou obchodovány tzv. uzavřené emise, při nichž emitent nově vydaných cenných papírů předem domluví s potenciálními investory jejich prodej. Jejich uvedení do oběhu je poté oznámeno jen jako skutečnost. [3]

- **Neveřejné sekundární trhy**

Na sekundárních trzích cenných papírů většiny států je možné nakupovat a prodávat cenné papíry rovnou mezi potenciálními kupci a jejich stávajícími majiteli. K obchodům, které tu probíhají, dochází přímo mezi zainteresovanými ekonomickými subjekty či tyto subjekty používají specializovaných finančních zprostředkovatelů. Obchody jdou v daném případě uzavírány za individuálně dohodnutých podmínek a jsou uzavírány přímo, tedy smluvní dohodou zúčastněných stran (účastníků). [3]

3.3 Cenné papíry

3.3.1 Pojem cenný papír

Stejně jako v jiných právních řádech kontinentální Evropy s výjimkou Švýcarska není ani v právním řádu ČR tento pojem definován. Jelikož se v právních předpisech pojem cenný papír používá běžně, je jeho výklad přenechán právní teorii a praxi. Tento pojem lze proto odvodit pouze pomocí zobecnění právní úpravy jednotlivých druhů cenných papírů a z celkové jejich právní úpravy. [8]

Mnoho autorů se v právní teorii snažilo o obecnou právní definici cenného papíru, která však dosud nebyla nalezena.

Lze říci, že cenný papír je písemným projevem vůle (nehledě na jeho materializovanou či nematerializovanou formu), avšak ne každý písemný projev vůle je cenným papírem. Představuje zastupitelný a také převoditelný finanční nástroj. [4, 8]

Dokonalé cenné papíry

Jednoznačná definice pojmu dokonalý cenný papír ve většině právních řádů není, dodnes neexistuje jednotné stanovisko, a proto je jeho výklad ponechán teorii a aplikační praxi. Pojetí dokonalého cenného papíru může být širší nebo užší. Širším pojetím se tato práce nebude dále zabývat. [8]

Užší pojetí dokonalého cenného papíru

Dle tohoto pojetí je dokonalým cenným papírem výhradně taková písemnost, pokud je právo vyplývající z této písemnosti převoditelné pouze s touto písemností. Jde o cenné papíry na doručitele nebo na řad, cenné papíry na jméno se považují pouze za listiny, které jsou podobné cenným papírům. [8]

Mnoho autorů se v právní teorii snažilo o obecnou právní definici cenného papíru, která však dosud nebyla nalezena.

Náležitosti cenných papírů jsou:

- Formální
- Obsahové [6]

Formální náležitosti zákon o cenných papírech neupravuje, proto je nutné aplikovat ustanovení občanského zákoníků, které se týká právních úkonů učiněných v písemné formě. Občanský zákoník právní úkony definuje jako projev vůle, který směřuje ke vzniku, změně nebo zániku práv či povinností. Pro cenné papíry listinné je předepsána písemná forma, v případě jejich nedodržení je následkem její neplatnost. Podpis emitenta musí být učiněn vlastnoručně, až na výjimky (u šeků, dluhopisů) [6]

Obsahové náležitosti cenných papírů dle §4 ZCP stanoví zákon či jiný právní předpis, upravující ten který cenný papír. [6]

3.3.2 Cenné papíry dle formy

Dalším hlediskem, podle kterého lze rozdělovat cenné papíry, je jejich forma. U tohoto hlediska se hlavně sleduje, jak je prováděna změna majitele cenného papíru.

Existují tři formy cenných papírů:

- na doručitele (au porter)
- na jméno. (au nom)
- na řad (order papír)

Cenné papíry na doručitele (majitele)

Tyto listinné cenné papíry jsou charakteristické tím, že osoba, která vlastní práva spojená s cenným papírem, není na této listině uvedena. [8]

Práva spojená s cenným papírem má ten, kdo jej skutečně fyzicky drží. K převodu listinného cenného papíru na doručitele dochází jeho předáním nabyvateli, tzv. tradicí. Výhoda těchto cenných papírů spočívá v tom, že jsou snadno a neomezeně obchodovatelné. [4]

Cenné papíry na jméno

Tyto cenné papíry jsou spojeny s konkrétním majitelem. Práva spojená s cenným papírem má pouze ten, kdo je zapsán v seznamu majitelů cenných papírů vedeném emitentem či zprostředkovatelem. [4]

Převod práv spojených s cennými papíry na jméno lze provést pouze dohodou o postoupení práv, která musí mít písemnou formu. Při každé změně majitele musí být

proveden nový zápis o změně jména na cenném papíře a z těchto důvodů jsou tyto cenné papíry obchodovány na trhu hůře. [8]

Cenné papíry na řad

Tento cenný papír se převádí rubopisem a předáním. Práva spojená s cenným papírem má osoba, na kterou byl cenný papír vydán nebo je poslední v řadě rubopisů a která cenný papír předloží. [4]

V tomto případě je jméno majitele sice uvedeno na cenném papíře, ale jeho změnu je možné provádět jednodušeji díky rubu cenného papíru, kam se nové jméno vepíše, a to bez souhlasu emitenta.[8]

3.3.3 Formy cenných papírů dle Jílka:

- Dluhový cenný papír (debt securitie)
- Kapitálový cenný papír (equity security) [4]

3.3.3.1 Dluhový cenný papír; ne každý dluhový finanční instrument má podobu cenného papíru. Do této skupiny patří především dluhopis a směnka, dále také vkladní list a vkladový (depozitní) certifikát. [4]

Dluhopisy

Jedná se o cenné papíry, které dokládají zapůjčení finančních prostředků investorem, který jejich zakoupením získá právo požadovat splacení jmenovité hodnoty uvedené v dluhopisu a na vyplacení výnosů (úroků) z dluhopisu. [8]

Dluhopisy mohou být emitovány jako listinné i zaknihované cenné papíry, o čemž rozhoduje pouze emitent. [8]

Forma dluhopisů:

- Listinné dluhopisy mají formu dluhopisů na majitele, na řad nebo na jméno
- Zaknihované dluhopisy mohou být emitovány na majitele nebo na jméno. [8]

Směnky

Jedná se o cenné papíry, které představují dluhový vztah, tzn. že jedna osoba je povinna zaplatit jiné osobě určitou částku. Patří mezi cenné papíry cirkulační, obchodovatelné, ale nejsou veřejně obchodovatelné. [4]

V České republice je směnka upravená zákonem směnečným a šekovým č. 191/1950 Sb. [4]

Jako dluhové cenné papíry představují směnky po formální stránce relativně složité instrumenty, a z tohoto důvodu není jejich podrobný popis předmětem této práce. [5]

Směnka je společný název pro směnku vlastní a cizí.

- **Směnka vlastní** (solasměnka, note payable, promissory note) představuje právní potvrzení dluhu a ztělesňuje písemný závazek zaplatit. Výstavce směnky (směnečný dlužník, maker), se zavazuje bezpodmínečně zaplatit v určitém termínu a na určitém místě směnečnému věřiteli (remitentovi, payee). [4]
- **Směnka cizí** (trata, bill of Exchange) také představuje písemný závazek zaplatit. Platnou se stává až přijetím (akceptací) směnky směnečníkem. Výstavce směnky přikazuje směnečníkovi zaplatit na požádání nebo k určitému datu zaplatit určitou peněžní částku směnečnému věřiteli. [4]

U tohoto druhu směnky figurují tři osoby:

- výstavce (vedlejší směnečný dlužník): vystavuje směnku a přikazuje směnečníkovi zaplatit,
- směnečník (hlavní směnečný dlužník, trasát): má zaplatit určitou peněžní sumu
- směnečný věřitel: může jím být sám výstavce [4]

3.3.3.2 Kapitálový cenný papír – Akcie

Nejčastější forma kapitálového cenného papíru je akcie, má vždy podobu cenného papíru. [5]

- **Akcie**

Jedná se o majetkový cenný papír, který zobrazuje podíl na majetku akciové společnosti. Akcie je dlouhodobým cenným papírem, který nemá vymezenou dobu splatnosti a představuje nejrozšířenější a nejvýznamnější instrument kapitálových trhů. Majitelé akcií (akcionáři) neručí za závazky akciové společnosti. V případě úmrtí akcionáře, přecházejí jeho akcionářská práva obvykle na dědice. [2]

Druhy akcií:

- Kmenová akcie (ordinary share)
- Prioritní akcie (preference share) [4]

Kmenová(obyčejná) akcie

Je nejobchodovanější a nejrozšířenější typ akcie. [2]

Představuje cenný papír, který obyčejně není splatný a zajišťuje investorovi proměnné příjmy hotovosti tj. dividendy. Při jejím prodeji přináší investorovy kapitálový zisk nebo ztrátu. Práva vlastníků akcií jsou stanovena zákonem. [4]

Prioritní (preferenční) akcie

Představuje určitý hybrid mezi kmenovou akcií a dluhem emitenta. Od kmenové akcie se liší hlavně tím, že pokud se vyplácí dividendy, prioritní akcie mají při jejich výplatě přednost před akciemi kmenovými. Při úpadku společnosti mají prioritní akcie přednost před kmenovými akciemi. [4]

Práva akcionářů plynoucí z držby akcií jsou především:

- **Právo podílet se na řízení společnosti** zmocňuje vlastníka akcie účastnit se valné hromady, při níž může pokládat otázky, požadovat vysvětlení, volit orgány akciové společnosti a také být sám volen do těchto orgánů a zejména adekvátně ke svému podílu na majetku akciové společnosti hlasovat o otázkách, které valná hromada projednává. Akcionář má právo být o konání valné hromady informován.
- **Právo podílet se na zisku společnosti** poskytuje vlastníkovu akcie možnost získat dividendu v případě, že byla schválena valnou hromadou. Výše dividend na jednu

akcii se uvádí většinou v procentech, nebo v absolutní částce z jmenovité hodnoty akcie.

- **Právo na podíl na likvidačním zůstatku**, které má akcionář v případě zániku akciové společnosti po uspokojení všech věřitelů společnosti, v poměru odpovídající jmenovité hodnotě jeho akcií. Akcionáři ručí za závazky akciové společnosti do výše svého vkladu.
- **Přednostní právo na upsání nových, mladých akcií** (předkupní, odebírací právo) má každý akcionář, a to v takovém rozsahu, aby jeho stávající podíl na základním kapitálu společnosti zůstal nezměněn. Akcionář toto právo využít může, ale nemusí. [2]

Formy akcií:

Akcie mohou být vydávány na doručitele nebo na jméno, a to v zaknihované nebo listinné formě.

- **Na doručitele:** tyto akcie jsou převoditelné bez omezení jejím předáním. Nevzniká zde povinnost nových ani dbalých vlastníků tento převod hlásit akciové společnosti. U této podoby je možné v nejširší míře uplatňovat princip anonymního investování. [2]
- **Na jméno:** u akcií na jméno mohou stanovy omezit jejich převoditelnost, ale nemohou ji vyloučit. Akciová společnost vydávající tuto podobu akcií, má povinnost vést seznam akcionářů. Tyto akcie se převádí rubopisem (indosamentem) a předáním. [2]

Podoba akcií:

- **Akcie listinná:** má hmotnou (skutečnou) podobu a skládá se z pláště a kupónového archu s talómem. V plášti akcie je uvedeno jméno a sídlo společnosti, jmenovitá hodnota akcie, označení formy akcie, výše základního kapitálu a počet akcií k datu výdeje akcie, číselné označení akcie datum emise, a podpisy členů představenstva. Právo na výplatu dividendy ztělesňují kupóny obsažené v kupónovém archu. Talón

představuje jenom legitimační papír, který opravňuje k vyzvednutí nového kupónového archu, a tudíž není cenným papírem. [2]

- **Akcie zknihovaná (dematerializovaná):** nemá hmotnou podobu, ale existují pouze jako účetní záznam v počítačovém systému centrálního depozitáře, jenž je právnickou osobou, která vede evidenci cenných papírů na účtech emitentů a majitelů na základě povolení od regulatorního orgánu. [2]

3.3.4 Třídění cenných papírů podle druhu

Existuje mnoho kritérií pro třídění cenných papírů, tím základním je obsah hlavních práv, která zákon s cenným papírem spojuje.

V České republice mohou existovat pouze tyto druhy cenných papírů:

akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy. [9]

3.3.5 Třídění cenných papírů z hlediska podoby

Jestliže se cenných papírů třídí dle podoby, jsou členěny na cenné papíry listinné a zknihované.

Cenné papíry listinné (certificate form)

Tyto cenné papíry skutečně fyzicky existují (mají hmotnou podobu) a jejich podstata je zachycena na konkrétním nosiči – papíru, který akcionář drží u sebe. Jedná se například o směnky, šeky a některé akcie a dluhopisy. [10]

Cenné papíry se označují jako papír, mají tedy vždy podobu listiny. Zároveň se také zdůrazňuje, že cenné papíry nemusejí být pouze papírem, protože v dávné minulosti byly cenné papíry vyryty např. na destičce. S rozvojem technologií lze očekávat i jiné materializované podoby cenných papírů, obzvláště praktické se mohou být např. čipové karty nebo jejich obdoby. [10]

Na rozdíl od zaknihovaných cenných papírů, listinné cenné papíry vyvolávají méně problémů. Je to způsobeno tím, že cenný papír měl několik staletí pouze podobu listinnou a problémy, které se vztahovaly k této podobě cenných papírů, se za tuto dobu vyřešily. [10]

Přesto se i dnes můžeme setkat s některými problémy. Existují totiž případy cenných papírů, které sice listinnou podobu mají, ale mohou vykazovat i zvláštní rysy, které je od listinných cenných papírů odlišují – jedná se o hromadné listiny a imobilizované cenné papíry. [10]

Hromadná listina

Je to listina nahrazující jednotlivé cenné papíry, které by jinak musely být emitovány a existovat odděleně. Nejedná se o zvláštní druh cenného papíru, ale o více kusů jednoho druhu cenného papíru. [10]

Hlavním motivem vydávání hromadných listin je bezpochyby motiv ekonomický, neboť hromadná listina umožňuje vydat více kusů cenného papíru na jeden arch papíru. [10]

Imobilizovaný cenný papír

Z hlediska podoby cenných papírů představuje imobilizovaný cenný papír určitý hybrid. Z hlediska věcného jde stále o cenný papír listinný, ale z hlediska funkčního jde o cenný papír, který se „chová“ jako cenný papír zaknihovaný. To je způsobeno tím, že listinný papír (s určitými výjimkami) stejně jako emise celá je svěřen do úschovy a zároveň evidován v evidenci, ve které se evidují cenné papíry zaknihované. [10]

Cenné papíry zaknihované (electronic book entry form)

Nemají hmotnou, reálnou podobu, neexistují ve formě listiny. [8]

Jsou registrovány v některém registru cenných papírů (v České republice jsou zachyceny pouze v zákonem stanovené evidenci vedené Centrálním depozitářem cenných papírů¹). V současné době má většina cenných papírů zaknihovanou podobu. [4]

---

¹ s výjimkou cenných papírů kolektivního investování, pokud jsou vedeny v samostatné evidenci a zaknihovaných cenných papírů vedených v evidenci České národní banky.

- **Kořeny vzniku zaknihovaných cenných papírů**

Není možné přesně a spolehlivě popsat skutečný konkrétní vznik zaknihovaného cenného papíru. Při přeměně listinného cenného papíru na zaknihovaný cenný papír se uplatňovaly nejrůznější vlivy, které se týkaly místních podmínek druhu cenného papírů atd. Avšak je možné určit alespoň základní, obecné vlivy, které ke vzniku zaknihovaného cenného papíru vedly, ačkoliv jejich podíl na „přerodu“ listinného cenného papíru zaknihovaný není stejný. [10]

- **Podněty k zaknihování cenných papírů**

Listinný cenný papír se v podobě opravdového hmotného substrátu (papíru) v jistém stupni vývoje stal důležitým instrumentem zprostředkujícím vznik, existenci, výkon, převod i zánik různých práv. Zaknihování cenného papíru v tomto zprostředkování ale představuje negaci role hmotného substrátu. [10]

Základní motivy pro zaknihování cenných papírů lze hledat tam, kde je možné nalézt pochybnosti o inkorporaci práv cennému papíru. Takto vznikají hlavně ideové podněty pro zaknihování. [10]

- **Proces vzniku zaknihování**

Vedle pochybností se začínají uplatňovat a prosazovat odlišné faktory, které představují vlastní proces vzniku zaknihovaných papírů. Listinný cenný papír je vždy skutečně cenný – představuje tedy určitou hodnotu a jeho držba samotná s sebou přináší riziko např. zcizení, poškození. Z tohoto důvodu vznikají specializované ekonomické subjekty, které za úplatu přebírají riziko tak, že cenné papíry uschovají, aniž by to pro ně samotné znamenalo příliš vysoké riziko. Toto uložení cenných papírů představuje další krokem k pochybnosti o nutnosti inkorporace práv listinného cenného papírů. [8, 10]

- **Možnosti zaknihování**

Zaknihovaný cenný papír je vydán, až po provedení příslušného zápisu v příslušné evidenci cenných papírů, a ke změnám tohoto cenného papíru či osoby majitele takového cenného papíru dochází zásadně až provedením odpovídajících změn v této evidenci. Některé druhy cenných papírů se alespoň prozatím k zaknihování příliš nehodí.

Tam, kde se cenný papír hodí k zaknihování, se bude v budoucnu stále více a častěji prosazovat jako zaknihovaný cenný papír. [8, 10]

- **Podstata zaknihování**

Podstata zaknihování cenných papírů se pojí se souborem práv, která jsou s takovými cennými papíry spojena. Základem podstaty cenného papíru je inkorporace práv písemnému projevu vůle. [10]

Tato inkorporovaná práva jsou na všech listinných cenných papírech z hlediska jejich podstaty mnohem důležitější než např. samotný papír, s kterým jsou spojena. [10]

- **Způsoby zaknihování cenných papírů**

Rysy zaknihování cenných papírů se mohou různit. Rozdíly se týkají především toho, kdo evidenci cenných papírů vede. Zda jde o emitenta nebo o někoho jiného. Může jít o jednu osobu nebo více osob. Z tohoto hlediska se rozlišuje centralizované a decentralizované zaknihování cenného papíru. [10]

Rozlišují se tři základní typy evidence zaknihovaných cenných papírů:

- Jednočlávková decentralizovaná evidence cenných papírů
- Vícečlávková (kombinovaná) decentralizovaná evidence cenných papírů
- Jednočlávková centralizovaná evidence cenných papírů [8, 10]

Jednočlávková decentralizovaná evidence cenných papírů

První z těchto způsobů je nejjednodušší a historicky pravděpodobně nejstarší. Jedná se o ten způsob zaknihování cenného papíru, při němž emitent vydá celou emisi cenných papírů jejím zanesením do své evidence. Tato evidence zahrnuje údaje o jednotlivých cenných papírech dané emise a také o tom, kdo jsou jejich majitelé včetně případných dalších údajů. Tito majitelé dostávají výpis z této evidence, který dokazuje, že jsou majiteli těchto cenných papírů. Tento výpis z evidence je pouze dokumentem představujícím z hlediska podstaty cenného papíru nanejvýš důkazní prostředek, ale již není cenným papírem. Cenným papírem se stává pouze dotyčný zápis v uvedené evidenci. Existuje také jiná varianta tohoto způsobu zaknihování, ale obě jsou svou podstatou shodné. [8, 10]

Kombinovaná (vícečláňková decentralizace) evidence cenných papírů

Druhý, pravděpodobně pozdější typ zaknihování cenných papírů lze považovat za komplikovanější. To platí především o struktuře vztahů při zaknihování a také o početnosti variant, ve kterých může tento typ zaknihování cenných papírů existovat. [8, 10]

Jednočláňková centralizovaná evidence cenných papírů

Poslední a zřejmě historicky nejmladší typ zaknihování cenných papírů se opět navrácí k jednoduchosti. Tato jednoduchost se děje na kvalitativně nové bázi, která se zřejmě zrodila díky velkému rozvoji výpočetní techniky. [8, 10]

Tento typ se shoduje s prvním typem zaknihovaných cenných papírů v prostém vztahu mezi osobou vedoucí evidenci cenných papírů a majitelem cenných papírů. [8, 10]

3.3.6 Třídění cenných papírů z hlediska oběhuschopnosti

Cenné papíry cirkulační a ukládací

Cenné papíry mohou být buď cirkulační, nebo ukládací.

- **Cenné papíry cirkulační**

Jedná se o cenné papíry, které mohou bez větších formalit rychle měnit svého vlastníka. Náleží sem cenné papíry na doručitele (majitele) a na řad. [8, 6]

- **Cenné papíry ukládací (úložné)**

Slouží k ukládání peněžních prostředků, charakteristickým typem jsou např. dluhopisy. [6]

Tyto cenné papíry vzhledem k formálnostem převodu práv mohou obíhat pouze pozvolna. Náleží sem cenné papíry na jméno. [8]

Cenné papíry obchodovatelné a neobchodovatelné

Cenné papíry obchodovatelné a neobchodovatelné rozlišujeme dle toho, zda jsou vhodné jako předmět obchodování či nikoliv. [8]

- **Cenné papíry obchodovatelné**

Protože jsou předmětem obchodování pouze cenné papíry, které mohou rychle měnit svého vlastníka, považují se za obchodovatelné cenné papíry pouze cenné papíry cirkulační. Obchodovatelné cenné papíry se mohou dále dělit na cenné papíry veřejně obchodovatelné a cenné papíry veřejně neobchodovatelné. [8]

Jde např. o tyto investiční instrumenty: deriváty, investiční cenné papíry atd. [6]

- **Cenné papíry neobchodovatelné**

Za neobchodovatelné cenné papíry se považují cenné papíry na jméno (tzv. rekta papíry). [6, 8]

Cenné papíry zastupitelné a nezastupitelné

Toto členění cenných papírů má význam při uzavírání smluv, které se týkají cenných papírů, např. při hromadné úschově zastupitelných cenných papírů. [6]

- **Zastupitelné cenné papíry**

Zastupitelnými cennými papíry jsou pouze cenné papíry stejného druhu, vydané stejnou osobou ve shodné formě a se shodnými právy a povinnostmi, které z nich vlastníkům vznikají. Mezi zastupitelné cenné papíry patří např. akcie, dluhopisy, zatimní listy, kupóny atd. [6, 8]

- **Nezastupitelné cenné papíry**

Cenné papíry, které byly vydány různými osobami, neshodného druhu, v různých formách, a pokud z nich majitelům nevznikají stejná práva a povinnosti, patří mezi cenné papíry nezastupitelné. [6, 8]

Cenné papíry vydávané hromadně a nehromadně

Cenné papíry emitované hromadně a nehromadně se rozlišují dle počtu cenných papírů při jejich vydání. Toto třídění úzce souvisí s členěním cenných papírů na zastupitelné a nezastupitelné.

- **Hromadně vydané cenné papíry**

Jako hromadné se můžou vydávat pouze cenné papíry zastupitelné, a kterých bylo dle zákona o cenných papírech vydáno více než 1000 kusů. Jedná se např. o akcie, dluhopisy poukázky na akcie apod. [6, 8]

- **Nehromadně (individuálně) vydané cenné papíry**

Individuální cenné papíry jsou především nezastupitelnými cennými papíry a jsou vydávané v jediném nezaměnitelném vyhotovení. Jedná s např. o směnky, šeky, cestovní šeky, konosamenty apod. [6, 8]

3.4 Středisko cenných papírů (security register)

Středisko cenných papírů zaniklo k 31. prosinci 2011 a jeho právním nástupcem se stalo ministerstvo financí. [11]

SCP, které donedávna plnilo úkoly stanovené především v zákoně č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, převedlo již 2. července 2010 veškerou svou činnost, která se týkala vedení evidencí zaknihovaných cenných papírů na Centrální depozitář cenných papírů. [11]

SCP vzniklo pro potřeby kuponové privatizace. Dle odborníků po dlouhou dobu nesplňovalo nároky současného kapitálového trhu a již v 90. letech minulého století odborníci upozorňovali na jeho nedostatky. [11]

Středisko cenných papírů (SCP) je právnická osoba, která byla založena Ministerstvem financí ČR v roce 1993. SCP se zřizuje podle zvláštního zákona, a následně se zapisuje do obchodního rejstříku. Pokud chce emitent vydat zaknihované cenné papíry, je povinen to oznámit SCP, které toto oznámení zanese do své evidence takovým způsobem, aby všechny cenné papíry, které mají být vydány v rámci dané emise, mohly být v této evidenci registrovány. [4]

Na základě smlouvy může SCP přijímat cenné papíry do samostatné a hromadné úschovy, ale nemůže trh s cennými papíry organizovat ani s cennými papíry obchodovat. Evidenci zaknihovaných cenných papírů vede v registru emitentů cenných papírů a na účtech vlastníků cenných papírů. Každému, kdo se stane vlastníkem zaknihovaného cenného papíru na základě privatizace s použitím investičních kupónů², zřídí SCP účet. Avšak ostatním osobám SCP zřídí účet buď na jejich žádost, nebo na žádost emitenta, burzy cenných papírů, obchodníka s cennými papíry apod. SCP má povinnost každému zřídit pouze jeden účet. Není-li prokázán opak, je vlastníkem zaknihovaného cenného papíru pouze osoba, na jejímž účtu je cenný papír evidován. [4]

---

² Provedené podle zvláštních předpisů

SCP registruje akcie a dluhopisy (se splatností delší než 1 rok). V České republice jsou dluhopisy vydané se splatností do 1 roku registrovány ČNB v Registru krátkodobých dluhopisů. [4]

3.4.1 Obecně o předmětu činnosti SCP

Základní úlohou SCP bylo vést evidenci zaknihovaných cenných papírů. Jedná se o instituci, která v České republice evidovala cenné papíry dle zákona o podnikání na kapitálovém trhu:

- Zaknihované cenné papíry, včetně změn jejich vlastníků a údajů, jež se jich týkají,
- Imobilizované cenné papíry, včetně změn jejich vlastníků a údajů, jež se jich týkají
- Rozhodnutí, která byla přijatá ČNB [4]

3.4.2 Organizační struktura SCP

Statutární orgán SCP představuje ředitel, který řídí SCP a má odpovědnost za jeho činnost.

Dle druhu činnosti se SCP dělí na několik úseků a oddělení:

- Úsek vnitřní správy
- Úsek zákaznického služeb
- Vedoucí podpory projektů
- Samostatná oddělení [12]

Úsek vnitřní správy

Tento úsek řídí administrativní práce a agendy a také technicko-organizační práce, které jsou nezbytné pro běžný chod organizace. Dále eviduje interní předpisy SCP, partnerských a spolupracujících institucí na kapitálovém trhu. Zajišťuje poštovní styk a vedení centrálního protokolu, dále provoz a koncepční rozvoj interního informačního systému SCP a správu archivu zákonné evidence. Provádí interní audit, koordinuje a řídí informační bezpečnost, a zajišťuje činnost pracoviště krizového řízení. Rovněž sestavuje rozpočet SCP a sleduje jeho plnění, zajišťuje bankovní operace a vede účetnictví SCP; kontroluje přitom i správnost a oprávněnost fakturace za služby prováděné prostřednictvím Asseco Czech Republic, a.s. Vede evidenci majetku. Provádí statistické rozbory a ekonomické analýzy

poskytovaných služeb. Dále vyhodnocuje ceny služeb SCP a navrhuje jejich úpravy v ceníku SCP. Zajišťuje i mzdovou a personální agendu, atd. [12]

Úsek zákaznických služeb

Tento úsek zajišťuje řádné fungování evidence, kterou v souladu s platnými zákony vede SCP. Zajišťuje vnitřní i vnější informovanost o činnostech a službách SCP, správu systému INFO i jeho údržbu. Také shromažďuje, zpracovává a zveřejňuje informace vyplývající z informačních povinností SCP a také zajišťuje prodej těchto informací. Uzavírá též smlouvy s klienty o poskytovaných službách, jedná s obchodníky s cennými papíry a emitenty cenných papírů. Zajišťuje certifikaci pro chráněnou komunikaci s klienty a vydává bezpečnostní elektronické karty k účtům vlastníků. Též metodicky řídí provozní pracoviště SCP a kontroluje a koordinuje jejich činnost. Prošetřuje a řeší stížnosti, námítky a reklamace. Provádí vnější kontrolní činnost smluvních partnerů SCP. Dále vyhodnocuje a řeší dotazy státních orgánů, zpracovává informace pro konkurzní řízení, požadavky exekutorů a notářů. Zajišťuje rovněž registraci závazných pokynů státních orgánů v evidenci SCP a na základě požadavků ČNB zpracovává výstupní informace z evidence SCP, atd. [12]

Vedoucí podpory projektů

Řeší a koordinuje spolupráci na projektu údržby systému evidence SCP a poskytuje pro něj také metodickou podporu. Účastní se jednání pracovních skupin, které projednávají připomínky k zákonům, dále řeší a koordinuje činnosti SCP prováděné v souladu s legislativními změnami na kapitálovém trhu a také se účastní mezinárodní spolupráce v oblasti kapitálového trhu. [12]

3.4.3 Funkce SCP:

- Vedení evidence zaknihovaných cenných papírů
- Poskytování informací
- Provozní pracoviště SCP
- Bezpečnostní politika
- Spolupráce s partnery [12]

3.4.4 Evidence cenných papírů vedená SCP

3.4.4.1 Vznik evidence

Lze jej chápat ve dvojím smyslu. V právním smyslu se jedná o vznik této evidence jako takové, čemuž se zákon o cenných papírech blíže nevěnuje, ale z jeho ustanovení je tento vznik interpretačně odvoditelný. Základem vzniku evidence cenných papírů je vznik střediska cenných papírů. O existenci této evidence lze hovořit od chvíle, kdy středisko založí registr prvnímu vydavateli cenných papírů a zároveň zřídí první účty těm osobám, které se stanou vlastníky všech těchto cenných papírů. [8]

O vzniku evidence cenných papírů lze ve druhém smyslu hovořit jako o jejím vzniku z hlediska jednotlivých vlastníků cenných papírů a jednotlivých emitentů (v tomto případě se jedná zároveň o vznik evidence toho či onoho cenného papíru chápaného jako emise). Z tohoto individuálního hledisku, kterému věnuje zákon o cenných papírech naopak svou pozornost výslovně, jde tedy o vznik individuálních účtů majitelů cenných papírů a vznik registrů vydavatelů cenných papírů. [8]

3.4.4.2 Struktura evidence

Struktura má dva aspekty – technický a zjednodušeně řečeno právní. Ačkoliv se technickým aspektem tato práce nebude podrobně zabývat, je účelné se o něm zmínit. Dle technického aspektu je tedy evidence vedena v počítačovém systému, konkrétně v centrální databázi SCD. Představuje evidenci jednotnou v tom smyslu, že se jedná v podstatě pouze o jeden souhrn informací, i když různě strukturovaný. [8]

Naopak z právního aspektu struktury evidence SCP nepředstavuje evidenci jednotnou, ale dvojí. Je tomu tak, protože zákon středisku ukládá, aby vedlo evidenci zaknihovaných cenných papírů na účtech vlastníků cenných papírů a také v registru emitentů cenných papírů. [8]

Zákonem cenných papírů je tato dvojí evidence vzata za základ legislativního zpracování jejich dalších dvou základně důležitých stránek, tzn. jejího vzniku a obsahu. [8]

3.4.4.3 Obsah evidence SCP

Ať už se jedná o údaje evidované SCP v registrech emitentů nebo na účtech vlastníků cenných papírů, jsou tyto údaje velmi podobné a často v podstatě shodné. [8]

Především je to datum zřízení účtu a jeho numerické označení, čemuž odpovídá numerickému označení registru a datum jeho založení. Číselné označení je v obou případech základním identifikačním údajem, které slouží hlavně k odlišení od ostatních účtů, resp. registrů. [8]

Údaje o jednotlivých cenných papírech budou tvořit základ a podstatnou část všech údajů na každém účtu vlastníka cenných papírů a také v každém registru emitenta. [8]

Pokud jde o účet majitele cenných papírů, jsou to například tyto údaje:

- Druh cenného papíru; tj. zda se jedná o akcii, podílový list, dluhopis, zatímní list nebo investiční kupón
- Náležitosti cenného papíru dle zákona o cenných papírech. Zejména u zaknihovaných cenných papírů jde o jeden z nejdůležitějších okruhů údajů, neboť jsou tyto údaje podmínkou samotné existence cenného papíru.
- Obchodní jména, názvy či jména, dále identifikační čísla nebo rodná čísla spolumajitelů cenného papíru a také velikost jejich podílu
- ISIN, v případě, že se jedná o cenný papír veřejně obchodovatelný
- Samostatně převoditelná práva, která jsou s cenným papírem spojená
- U každé emise počet kusů cenného papíru, ať se jedná o emise jednoho či různých emitentů
- Atd. [8]

Pokud jde o údaje, které se o jednotlivých cenných papírech evidují v registru emitenta, obsahují v plném rozsahu údaje, které zahrnuje účet majitele. Okruh údajů je zde širší, protože zahrnuje také to, co hlavně emitenta zajímá, tj. označení osob, které jsou vlastníky jednotlivých emitentem vydaných cenných papírů. [8]

Na účtech majitelů cenných papírů a v registrech emitentů nemusí být struktura evidovaných údajů na první pohled jasná. Zákon sám sice tyto údaje v naznačené podobě přesně vymezuje, ale nijak je nepředurčuje. [8]

3.4.4.4 Informační povinnosti střediska

Obsah evidence SCP je z hlediska své přístupnosti chráněn zákonem, ale je nutné, aby za určitých okolností byl sdělován těm, kterých se bezprostředně týká (emitentům a majitelům účtů). Proces předávání informací se provádí prostřednictvím výpisů z obsahu této evidence. [8]

Výpisy z účtů

SCP je povinno předat majitelům účtů výpis z jejich účtů v těchto případech:

- K 31. 12. do konce měsíce ledna
- Na žádost majitelů účtů
- Vždy poté, co provede doplnění či opravu údajů na účtu
- Vždy poté, co provede účetní zápis k tíži nebo ve prospěch tohoto účtu [8]

Výpisy z registrů

SCP je povinno předat emitentovy výpis z jeho registru v těchto případech:

- K 31. 12. do konce měsíce ledna
- Na žádost emitentů
- Vždy poté, co provede doplnění údajů či opravu v registru
- Vždy poté, co dojde k vydání zaknihovaného cenného papíru a analogicky při jeho imobilizaci [8]

3.5 Centrální depozitář (central securities depository, CSD)

3.5.1 Centrální depozitář obecně

Centrální depozitáře, které historicky vznikly centralizací depozitářů cenných papírů vedených bankami, se začaly vyskytovat v 80. a hlavně pak 90. letech. Jde o instituci, která kromě vedení registru cenných papírů také zajišťuje vypořádání cenných papírů. Jedná se o dematerializované cenné papíry (existují jen jako elektronický záznam) a imobilizované listinné cenné papíry. Centrální depozitář tedy představuje servisní organizaci pro účastníky kapitálového trhu, kteří je také většinou vlastní. Newyorský The Depository Trust Company představuje největší centrální depozitář na světě. [4]

Vedle národních centrálních depozitářů existují i mezinárodní centrální depozitáře:

- Euroclear, jenž je umístěn v Bruselu
- ClearStream International
- SegarInterSettle [4]

3.5.2 Centrální depozitář v České republice

Tato instituce není na kapitálovém trhu žádným nováčkem, neboť fungovala v různých variantách již od roku 1993. Tehdy byl CD založen jako Burzovní registr cenných papírů, s.r.o. a následně se v roce 1996 změnil na akciovou společnost se jménem UNIVYC, a.s. (dceřiná společnost Burzy Cenných papírů Praha). [13, 14]

Po několikaletém překonávání administrativních překážek získala UNIVYC, a.s. dne 14. srpna 2009 oprávnění od ČNB k činnosti Centrálního depozitáře, na jehož základě se změnila na společnost Centrální depozitář cenných papírů, a.s. V prosinci stejného roku došlo k podepsání smlouvy mezi CDČP a Ministerstvem financí o převodu evidencí cenných papírů, které byly dosud vedeny v SCP. Od této doby začala technická příprava členů burzy a ostatních subjektů, kteří se stali účastníky CD. [13, 14]

Dne 2. 7. 2010 přestalo SCP v souladu s ustanovením ZPKT vykonávat svou činnost dle dosavadních právních předpisů. [14]

Dne 6. 7. 2010 CDCP úspěšně dokončil převod evidencí zaknihovaných a imobilizovaný cenných papírů ze SCP a tím byl učiněn poslední krok k zahájení činnosti CD, která začala 7. 7. 2010. [13]

3.5.2.1 Přínos a změny vzniklé zahájením činnosti CDCP

CD přinesl na český kapitálový trh mnoho novinek. Zejména se změnila forma přístupu jednotlivých vlastníků cenných papírů k jejich účtům. Své majetkové účty lze obsluhovat jen prostřednictvím účastníků Centrálního depozitáře, jelikož není možné do DC chodit či se ho dotazovat, jak to bylo běžné dříve v SCP. Dnes jsou účastníci CD (hlavně banky) garanty všech poskytovaných služeb pro vlastníky účtů. [13]

Další důležitá změna spočívá v tom, že CD může vést vícestupňovou evidenci investičních instrumentů a díky tomu umožnil zavedení standardizovaného vypořádání obchodů s nimi, což je obvyklé v ostatních evropských zemích. Pro majitele účtů se také výrazně zvýší dostupnost služeb, které jsou spojeny s obsluhou účtů. [13, 14]

Vícestupňová evidence cenných papírů

Tento nový prvek Centrálního depozitáře spočívá v tom, že jsou cenné papíry vedené na účtech vlastníků cenných papírů nebo na účtech zákazníků, kde takto vedené cenné papíry ale nejsou majetkem příslušného účastníka. Účet zákazníka je účet, který je pouze spravován účastníkem, oproti tomu účet vlastníka je přímo účtem osoby, která cenné papíry vlastní. Evidence vedená účastníkem je pak navazující evidencí na evidenci centrální, která je vedena Centrálním depozitářem. [14]

3.5.2.1 Činnost CDCP

Činnost CD je regulována Českou národní bankou. CD je členem European Central Securities Depositories Association (ECSDA) a také účastníkem mezinárodního depozitáře Clearstream Banking Luxemburg. [13]

CDCP je právnická osoba, jejíž základní činností je vedení centrální evidence zaknihovaných cenných papírů vydaných v České republice, přidělování identifikačního označení podle mezinárodního systému číslování pro identifikaci cenných papírů (ISIN) investičním instrumentům, dále provozování vypořadacího systému pro vypořádání

burzovních a mimoburzovních obchodů s investičními instrumenty, půjčování cenných papírů, úschova a správa investičních instrumentů, administrace a správa garančních prostředků, od roku 2007 také vypořádání obchodů s elektrickou energií uzavřených na Power Exchange Central Europe, a.s. (PXE). V činnosti vypořádání obchodů s cennými papíry zaujímá na kapitálovém trhu dominantní postavení. [8, 13]

CDCP na rozdíl od SCP poskytuje své služby dle účastnického principu účastníkům, jimiž jsou dle § 109 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu hlavně ČNB, Ministerstva financí ČR, obchodníci s cennými papíry, obchodníci s elektrickou energií investiční společnosti, zahraniční centrální depozitáře a banky. Prostřednictvím těchto účastníků CD poskytuje služby, které jsou spojené s vedením evidence cenných papírů a vypořádáním obchodů, emitentům cenných papírů poskytuje služby spojené s vedením emisí cenných papírů. [13, 14]

3.5.2.2 Evidence cenných papírů CDCP

CDCP nově rozlišuje majetkové účty nezařazené pod některého z účastníků a majetkové účty zařazené či majetkové účty v navazující evidenci. Informace o stavu cenných papírů na nezařazeném účtu v okamžiku předání evidencí SCP do CDCP může poskytnout jakýkoliv účastník CD. Účastník CD poskytuje především informace týkající se stavu cenných papírů pro účty, jenž má ve správě – tedy zařazené účty nebo v navazující evidenci, ale nemůže poskytovat informace o stavu cenných papírů na účtu zařazeném u jiného účastníka. Z toho plyne, že pokud má klient majetkové účty u více účastníků, dostává od každého z účastníků výpis zvlášť (minimálně jednou za rok). [13]

Nezařazený majetkový účet, představuje účet, na kterém v okamžiku vzniku CDCP byly cenné papíry, které nebyly pod správou žádného z účastníků CD. Nejdůležitějším rozdílem mezi zařazeným a nezařazeným účtem je v tom, že CDCP ani žádný z účastníků na nezařazeném účtu neprovede žádné služby (mimo služeb uvedených v článku 22 odst. 4, Provozního řádu). Veškeré požadavky klienta k investičním nástrojům vedených na účtu nezařazeném je možné uskutečnit jedině na základě převedení majetkového účtu pod účastníky CDCP. Služby, které jsou spojené s vedením majetkového účtu pod účastníkem, mohou být zpoplatněny. [13]

Evidence cenných papírů v zařazené evidenci podléhá poplatku za jejich evidenci. Evidence cenných papírů v evidenci nezařazené je nadále bezplatná, ale nebude možné s těmito CP nakládat – právo na dividendu a možnost pořádat o výpis z účtu zůstane zachované. [15]

Evidence emisí zaknihovaných cenných papírů

CD vede na základě smlouvy s emitentem evidenci emisí zaknihovaných cenných papírů. Dále předá emitentovi výpis z evidence emise při vydání nebo zrušení emise cenného papírů či na žádost emitenta. Výpis z evidence obsahuje údaje o majiteli účtu, na němž je cenný papír evidován, dále počet kusů cenného papíru a také další údaje stanovené v provozním řádu. [7]

Zápis do evidence investičních nástrojů

Údaje rozhodující pro uplatnění práv spojených se zaknihovaným investičním instrumentem jsou údaje zapsané na účtu vlastníka k závěrečnému dni určenému provozním řádem CD, provozním řádem pro vedení evidence cenných papírů ČNB nebo u samostatné evidence prováděcím právním předpisem. [7]

Zápis do evidence investičních instrumentů se provede na základě příkazu oprávněné osoby neprodleně po přijetí příkazu, pokud oprávněná osoba nestanoví pozdější okamžik zápisu. [7]

V případě, že se převádí zaknihovaný investiční instrument na nového vlastníka, dochází k převodu vlastnictví okamžikem zápisu na účet zákazníků. Majitel účtu zákazníků je povinen zapsat tuto změnu na účtu vlastníka a to neprodleně; změna se zapíše k okamžiku zápisu na účet zákazníků. [7]

Pokud se převádí zaknihovaný investiční instrument a změna se na účtu zákazníků nezapisuje, dochází k převodu vlastnictví okamžikem zápisu na účet vlastníka neprodleně. [7]

Centrální depozitář poskytuje ČNB na její žádost výpis z evidence emise akcií banky. Na základě této žádosti CD vyzve všechny majitele účtu zákazníků prostřednictvím účastníků

centrálního depozitáře, aby mu poskytli údaje o vlastních akcích, jež jsou na účtu zákazníků evidovány a tyto informace pak zahrne do výpisu z evidence emise. [8]

Systém evidence cenných papírů SCP (EVD-SCP)

Jde o systém pro zpracování zůstatkové evidence cenných papírů, která vznikne úpravou stávající evidence cenných papírů. Po přesunu aktivních účtů a jejich obsahu do evidence Centrálního depozitáře zde po přechodné období zůstal v podobě cenných papírů evidován hlavně neobchodovaný a nepohyblivý majetek. [16]

Systém evidence cenných papírů Centrálního depozitáře (EVD-CD)

Jde o zcela nový systémem pro vedení současné evidence cenných papírů, jejich majitelů, zástavních práv a také dalších souvisejících informací. [16]

Vypořádací systém Centrálního depozitáře (DVP) je jediným klientem tohoto systému, jehož prostřednictvím do EVD-CP přecházejí všechny požadavky a informace o nových skutečnostech. DVP má právo pomocí definovaného rozhraní přistupovat ke všem datům uloženým v EVD-CP. [16]

Spolupráce při převodu evidence SCP do databází CDCP v průběhu „přechodného období“

Jde o převod evidence cenných papírů zaknihovaných, změny jejich majitelů, dále evidence emitentů, emisí a zástavních práv, které se těchto cenných papírů týkají dle §56 odst. 1 pí. a zákona o cenných papírech a do Centrální evidence dle § 92 a násl. Zákona o podnikání na kapitálovém trhu (aktuální evidence). [16]

Informační systém cenných papírů (IS)

Informační systém (dále IS) poskytuje žadatelům informace týkající se evidence cenných papírů. Je jednotným místem pro podávání, vyřizování a archivaci dotazů a odpovědí a představuje teak systém integrující jednotlivé základní a návazné evidence cenných papírů. Systém archivuje a umožňuje dohledat všechny do něj vložené dokumenty, dále váže dohromady původní dotaz s aktivitami operátora, dílčími odpověďmi jednotlivých evidencí a výslednou souhrnnou dopovědí. Poté, co je vložen dotaz, zajišťuje jeho směrování a prokazatelné doručení odpovídající evidenci (přesněji jejímu archivnímu subsystému), dále také ověření časového razítka při přijetí odpovědi a podpisu. Pozoruje stavy vložených dotazů a zajišťuje sestavení dílčích odpovědí. V on-line režimu umožňuje také

monitorování stavu dotazů. Dále volitelně plně automatizovaně komunikuje se standardní tiskovou a obálkovací linkou (TOS) nebo podporuje tisk odpovědí na místních tiskárnách. [16]

Aktuální řešení IS je navrženo takový způsobem, aby umožnilo v budoucnu realizovat integraci IS a AAS (archivní a analytický systém) s cílem vytvoření jednotného informačního portálu, jenž nabízí služby řešení dotazů, stejně jako instrumenty pro analytické zpracování dat. [16]

S předpokladem plně řízeného přístupu k informacím, který je samozřejmý pro IS i AAS, je možné zpřístupnit tento informační portál přímo, a to jak oprávněným osobám vymezeným v zákoně, tak dalším subjektům, např. emitentům, členům CD, apod. [16]

Provoz archivního systému SCP (ARCH-SCP)

Elektronický archiv SCP je uceleným IS, jenž umožňuje pracovat s kompletním archivem Střediska cenných papírů. Součástí tohoto systému je také práce nad daty z oddělených částí evidence SCP. Pro potřeby Centrálního depozitáře budou v rámci elektronického archivu Střediska cenných papírů k dispozici historická data SCP od jeho vzniku v roce 1993 až do ukončení činnosti Střediska cenných papírů dle § 202 Zákona o podnikání na kapitálovém trhu. [16]

Přístup k datům uloženým v archivu SCP je možný těmito způsoby:

- **Pomocí řídicí aplikace prostřednictvím IS:** jde o komunikaci na základě přesně vymezeného rozhraní mezi elektronickým archivem SCP a IS, kdy jsou z IS do archivu SCP zasílány dotazy jako standardizované služby.
- **Pomocí speciální operátorské aplikace pro obsluhu archivu SCP,** jenž bude využíván hlavně v případech, kdy zadání nebude možno standardizovat do podoby služeb zasílaných prostřednictvím IS, nebo v situacích, kdy bude nutné provádět složitější vyhledávání nad archivem SCP. [16]

Analytický a archivní systém (AAS) poskytuje tři základní okruhy funkčnosti:

- **Podpora analýzy archivovaných dat:** tato archivovaná data umožňují řešení specifických dotazů oprávněných osob a přístupu technologií datových skladů pro potřeby analytické práce.
- **Normalizované připojení k IS** s automatizovaným zpracováním standardizovaných dotazů a speciální programové vybavení pro neautomatizované zpracování stanoveného spektra dotazů, které jsou nestandardizované.
- **Archivace informací z provozu evidencí CD:** systém umožňuje historickou archivaci dat, jenž souvisejí s evidencí cenných papírů vedenou nejen nově v rámci Centrálního depozitáře (EVD-CD), ale i po dobu přechodného období vedenou původním systémem evidence Střediska cenných papírů (EVD-SCP). [16]

3. 6 Centrální depozitář Rakousko

3.6.1 Obecně o Oesterreichische Kontrollbank AG (OeKB)

Představuje specializovanou instituci, která je ve vlastnictví rakouské komerční banky. OeKB mimo jiné provozuje Centrální depozitář v Rakousku. Dále je hlavním poskytovatelem finančních a informačních služeb pro vývozní průmysl a kapitálový trh v Rakousku. Přináší centrální infrastrukturní a finanční služby na rakouském trhu. Nabízí širokou řadu specializovaných služeb pro podniky ve všech sektorech, včetně finančních institucí a rakouských vládních agentur. OeKB funguje jako centrální rozbočovač na trzích, je provozovaný nestranně a v souladu s politikou jeho udržitelného rozvoje. Poskytované služby prospívají vývozcům, investorům v rámci projektů v zahraničí, poskytovatelům finančních služeb, účastníkům kapitálového trhu a rakouské vládě. [17]

Mezi služby OeKB patří:

- Exportní Služby: vývozní úvěrové záruky pro pojišťují vývozních transakcí a exportního financování
- Služby kapitálového trhu pro Vídeňskou burzu cenných papírů, emitenty, investory, atd.
- Energetické služby pro trh s elektřinou a plynem
- Informační služby pro osoby s rozhodovací pravomocí
- Služby jménem rakouské vlády [17]

Kromě toho je OeKB vysoce ceněný emitent na mezinárodním trhu dluhopisů. [17]

Hlavním cílem Oesterreichische Kontrollbank AG je nabízet ucelený sortiment výrobků a osobní služby té nejvyšší možné kvality pro zákazníky. Její početné služby využívá mnoho klientů od emitentů cenných papírů po investiční společnosti a banky.[17]

Rozsah služeb nabízených OeKB je široký, např.:

- Poskytování analytických a popisných finančních dat
- Poradenské a zpracovatelské služby pro emitenty
- Aukční agent pro rakouské státní dluhopisy
- Podpora procesů a IT řešení pro odvětví fondů
- Přístup do SWIFT sítě prostřednictvím servisní kanceláře
- Apod. [17]

Komplexní nabídka služeb a individuálně podpora na míru

Dosažení cílů OeKB je poháněno hlavně vysoce schopnými, vnímavými pracovníky a zkušeného managementu. Velká šíře služeb je umožněna díky rozsáhlé síti partnerských subjektů. [17]

Aby byla OeKB schopna reagovat ještě lépe na potřeby trhu, snaží se stále rozšiřovat a prohlubovat své portfolio služeb a partnerské sítě. Harmonizace evropského kapitálového trhu vede také k novým požadavkům, které se snaží uspokojit prostřednictvím dalších nových služeb. [17]

Informační produkty a obecné služby pro rakouské cenné papíry.

OeKB spravuje centrální datové fondy na rakouské cenné papíry, vytváří analytické údaje a je národní agenturou pro přidělování mezinárodních identifikačních čísel cenným papírům (ISIN). Také působí jako úřad pro účely zákona o kapitálových trzích a je zodpovědný za organizace a průběh automatizovaného aukčního systému pro emise státních dluhopisů. Kromě mnoha dalších služeb provozuje OeKB již od roku 1965 rakouský Centrální depozitář cenných papírů (CSD). [17]

3.6.2 Centrální depozitář cenných papírů Rakousko

Rakouský Centrální depozitář cenných papírů (CDS. Austria), který je provozován Oesterreichische Kontrollbank AG (OeKB) působí již od roku 1965. Poskytuje centralizovanou úschovu a správu pro téměř všechny rakouské cenné papíry. CSD je také úzce propojen s centrálními depozitáři v jiných zemích. [17]

Převod zaknihovaných cenných papírů do CSD eliminuje potřebu přesouvat listinné cennými papíry. Pokyny pro převod cenných papírů jsou obvykle uváděny elektronicky. [17]

Prostřednictvím kolektivních vazeb získávají banky, které vedou účty v CSD výhody zvýšené účinnosti a bezpečnosti v úschově a správě cenných papírů. A co víc, ušetří čas a náklady na své interní aktivity. [17]

V souladu s nejnovějšími standardy spravuje a udržuje cenné papíry v úschově. Špičkové elektronické systémy stejně jako one-stop zúčtování a vypořádání cenných papírů a peněžních částek v hotovosti činí převody a úschovu extrémně rychlými a nákladově efektivními. [17]

Úkoly CSD

- Správa a úschova cenných papírů
- Realizace firemních akcí
- Vypořádání mimoburzovních transakcí
- Atd. [17]

Vypořádání mimoburzovních transakcí

Pro vypořádání OTC je k dispozici moderní vypořádací systém DS.Advanced (DS.A). Objednávka na vypořádání transakcí s OTC je možná prostřednictvím online-klienta nebo SWIFT. Stav transakcí je také zobrazen na účtu online-klienta a volitelně předávaný v reálném čase prostřednictvím SWIFT. [17]

Předmět úschovy a správy CSD

CSD drží v úschově a spravuje tyto cenné papíry:

- Listinné cenné papíry
  - Jednotlivé certifikáty
  - Globální certifikáty (ve všech formách k dispozici)
- Dematerializované cenné papíry
- Zápisy do federálního rejstříku dluhů a srovnatelné zahraniční záznamy [17]

Rakouští a mezinárodní účastníci trhu mohou těžit z následujících výhod:

- Nezávislá, spolehlivá a nákladově efektivní úschova a správa cenných papírů
- Elektronické vypořádání mimoburzovních transakcí v reálném čase v Rakousku a také v příhraniční
- Hotovostní platby a one-stop cenné papíry
- Nejmodernější a uživatelsky přímý vypořádací systém (DS.A)
- Elektronický odkaz na mezinárodní depozitáře
- Podpora nejnovějších standardů SWIFT
- Komplexní poradenství v případě fyzického uložení a zrušení cenných papírů
- Apod. [17]

Majitelé účtů cenných papírů

Majitelem účtu cenných papírů může být dle dohody s CSD: úvěrové instituce, uznané investiční podniky, členové domácích burz cenných papírů, cenných papírů zahraničních centrálních depozitářů a zúčtování instituce. CSD může rovněž přijmout další právnické a fyzické osoby apod. Každý majitel účtu cenných papírů je povinen v CSD držet minimálně peněžní účet v eurech. V případě potřeby OeKB otevře další peněžní účty v cizích měnách. [17]

4 Diskuse

Diskuze je zaměřena na popis současného stavu evidence vedené CDCP. Dále na porovnání evidence investičních nástrojů vedených CDCP a způsobem evidence, kterou vedou světové depozitáře. Závěrem je komparace Centrálního depozitáře s depozitářem v Rakousku.

Vybudování CD po vzoru států s vyspělým kapitálovým trhem byl důležitý krok při přeměně kapitálového trhu v rámci harmonizace právních předpisů ČR s předpisy Evropské unie. Cílem tohoto kroku byla minimalizace nákladů, které se dosáhlo zvýšením kompatibility finančních regulačních systémů EU a USA. CD dnes vede víceúrovňovou evidenci stejně jako ostatní depozitáře v jiných zemích s vyspělým kapitálovým trhem. [17]

Centrální depozitáře jsou používány v Evropě i ve světě. V Evropě vznikla Evropská asociace Centrálních depozitářů (ECSDA), která představuje 42 vnitrostátních a mezinárodních centrálních depozitářů cenných papírů, z nichž je včetně ČR přes 37 evropských zemí.[18]

ECSDA byla založena v Madridu v roce 1997. Jejím cílem je poskytovat pro Centrální depozitáře fórum pro výměnu názorů a pro pokrok u projektů společného zájmu. [18]

Současné cíle ECSDA jsou: poskytovat poradenské služby na mezinárodní úrovni o ekonomických, finančních, technických a regulatorních záležitostech a snížení rizika a zvyšování efektivity úschovy, vypořádání cenných papírů a také souvisejících plateb ve prospěch účastníků trhu, investorů a emitentů po celé Evropě. [18]

ECSDA obecně podporuje tok, proces, jenž zaručuje rovné podmínky s těmi nejvyššími standardy pro účetní jednotky, jenž poskytují úschovu a vypořádání služeb, dále zaručuje nejvyšší efektivitu s nízkým rizikovým profilem, mezinárodní spolupráci apod. [18]

CDCP podobně jako ECSDA podporuje spolupráci s veřejným a soukromým sektorem. Zástupci ECSDA pravidelně diskutují o otázkách společného zájmu například s Evropskou centrální bankou (ECB), Evropským orgánem pro cenné papíry a trhy (ESMA), národními

regulačními orgány, atd. Centrální depozitář cenných papírů diskutuje například s Ministerstvem financí ČR, Českou národní bankou apod. [18]

Jako evropské sdružení podporuje ECSDA iniciativy zaměřené na celosvětové sblížení v post-trade. ECSD si například pravidelně vyměňuje informace s jinými regionálními sdruženími CSD tvořících Světové fórum o CSD (WFC). Jedná se o tato sdružení: AECSD - Asociaci Euroasijských centrálních depozitářů, ACSDA – Americké sdružení centrálních depozitářů, AMEDA – sdružení centrálních depozitářů pro Afriku a Střední východ. [18]

Komparace Centrálního depozitáře s rakouským Centrálním depozitářem CSD.Austria. Rakouský Centrální depozitář má desítky let zkušeností, které v kombinaci s pokročilou technologií zajišťují úschovu a správu cenných papírů nejvyšší kvality a dle nejmodernějších standardů.

CSD.Austria nabízí oproti CDCP více služeb. Jeho paleta produktů a služeb zahrnuje celý řetězec procesů, např. poskytování informací, péče, správa a úschova cenných papírů, vypořádání mimoburzovních akcí, podpora nejnovějších standardů SWIFT a také provozování elektronických systémů obchodování.[17]

Klíčem k úspěchu CSD.Austrie je mezinárodní růst a inovace. Oproti CDCP využívá CSD.Austria nejmodernější a uživatelsky přímý vypořádací systém (DS.A), dále používá špičkové elektronické systémy, které činí převody a úschovu extrémně rychlou a nákladově efektivní. [17]

Zákaznické služby jsou oproti CDCP na výborné úrovni. CSA.Austria se snaží stále rozšiřovat a prohlubovat své portfolio služeb a partnerské sítě.[17]

CDCP sice poskytuje bezpečnou úschovu cenných papírů, ale CSD.Austria navíc poskytuje celou řadu rozšířených služeb, které se týkají úschovy. [17]

5 Závěr

Evidence cenných papírů v ČR prošla několikaletým vývojem. Po mnoha letech snažení se v roce 2010 konečně podařilo dokončit projekt centrálního depozitáře, který převzal databáze Střediska cenných papírů a zahájit činnost společnosti, o jejíž vznik bylo usilováno již od okamžiku vstupu ČR do Evropské unie. Zahájením činnosti CD, byl dokončen proces konsolidace infrastruktury českého kapitálového trhu, který umožní nabízet účastníkům kapitálového trhu standardní služby, které souvisí s vypořádáním a zúčtováním cenných papírů.

Autorka dospěla k závěru, že pro standardizaci vypořádání bylo vytvoření Centrálního depozitáře cenných papírů nutnou podmínkou. Současná víc stupňová evidence cenných papírů odpovídá evidenci v ostatních depozitářích Evropské unie a je tedy jednotná.

Nový systém evidence Centrálního depozitáře má své výhody i nevýhody. Výhodou pro majitele účtů je, že se výrazně zvýší dostupnost služeb spojených s obsluhou účtů. Další výhodou oproti předchozí evidenci je, že již není nutné ani možné do CD chodit nebo se ho dotazovat. To vedlo k tomu, že se významně rozšířila místa, ve kterých mohou majitelé účtů nakládat se svým účtem s cennými papíry.

Nevýhodou nové evidence je zavedení poplatku za správu. Ceny za služby včetně podmínek jejich poskytování záleží na jednotlivých účastnících. CDCP uveřejňuje ceník základních sazeb za služby.

Autorka pokládá za vhodné na základě komparace evidence Centrálního depozitáře s CSD.Austria uvedené v diskuzi, aby Centrální depozitář cenných papírů rozšířil služby, které jsou běžné poskytovány v ostatních depozitářích. Zavést např. rakouský moderní a uživatelsky přívětivý Přímý vypořádací pokrokový systém (DS.A).

6 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

- [1] PAVLÁT Vladislav, *Kapitálové trh*. Praha: Professional Publishing, 2005. 318 s. ISBN 80-86419-87-8
- [2] VESELÁ Jitka, *Investování na kapitálových trzích*. Praha: ASPI, 2007. 703 s. ISBN 978-80-7357-297-6
- [3] REJNUŠ Oldřich, *Finanční trhy*. 2. rozšířené vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010. 659 s. ISBN 978-80-7418-080-4
- [4] JILEK Josef, *Finanční trhy a investování*. Praha: Grada, 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4
- [5] MUSÍLEK Petr, *Trhy cenných papírů*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Ekopress, 2011. 520 s. 978-80-86929-70-5
- [6] POSPÍŠIL Michal, POSPÍŠILOVÁ Alena, *Cenné papíry a podnikání na kapitálovém trhu*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2006. 214 s. ISBN 80-86775-07-0
- [8] DĚDIČ Jan, PAULY Jan, *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994. 220 s. ISBN 80-85431-98-X
- [10] PAULY Jan, *Základní teoretické otázky cenných papírů*. Brno: Tribun EU, 2009. 194 s. ISBN 978-80-7399-650-5

Elektronické zdroje:

- [7] Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. [cit. 2012-3-21].
Dostupný z WWW:
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_kapitalovy_trh_32555.html
- [9] Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech. [cit. 2012-3-21]. Dostupný z WWW:
<http://zakony.kurzy.cz/591-1992-zakon-o-cennych-papirech/>

- [11] Aktuálně.cz. [cit. 2012-3-19]. Dostupný z WWW:
<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=726592>
- [12] Středisko cenných papírů. [cit. 2011-3-26]. Dostupný z WWW:
<http://www.scp.cz/>
- [13] Centrální depozitář cenných papírů. [cit. 2012-3-21]. Dostupný z WWW:
<http://www.centralnidepozitar.cz/>
- [14] Investiční web. [cit. 2012-3-21]. Dostupný z WWW:
<http://www.investicniweb.cz/trhy/akcie-cr/2010/11/5/clanky/centralni-depozitar-funguje-evidence-cennych-papiru-v-ceske-republice-uz-je-jednotna/>
- [15] Patria Direct, a.s. [cit. 2012-3-14]. Dostupný z WWW:
<https://www.patria-direct.cz/Dokumenty/popup/CDCP/CDCP.cs.html>
- [16] Česká společnost pro systémovou integraci. [cit. 2012-3-14]. Dostupný z WWW:
<http://www.cssi.cz/cssi/centralni-depozitar-cennych-papiru>
- [17] OeKB [cit. 2012-3-22] Dostupný z WWW:
<http://www.oekb.at/en/capital-market/csd/pages/default.aspx>
- [18] European central securities [cit. 2012-3-22] Dostupný z WWW:
<http://www.ecsda.eu/site/>